

Xoja Ahmad Yassaviy

DEVONI HIKMAT (Yangi topilgan namunalar)

"Movarounnahr"
Toshkent -2004

Muhtaram o'quvchi! Qo'lingizdagi kitobda "Piri Turkiston", "Sulton ul-orifin" nomlari bilan mashhur bo'lgan Xoja Ahmad Yassaviy hazratlarining hanuzgacha nashr qilinmagan hikmatlari jamlangan.

Nashrga tayyorlovchi: **Nodirxon Hasan**, filologiya fanlari nomzodi

Mas'ul muharrir va so'zboshi muallifi: **Ibrohim Haqqul**, filologiya fanlari doktori, professor

Taqrizchi: **Sayfiddin Sayfulloh**, filologiya fanlari nomzodi, Xalqaro Ahmad Yassaviy mukofoti sohibi

© Nodirxon Hasan

Ehtiyoj va tajriba

***Turk piri kebi olamdin etakni silking,
Do'stdin g'ayri tamannoi visol aylamangiz.***
Alisher Navoiy

Olamni kitobday o'qish va bilish uchun, albatta, kitob o'qish kerak. Olam sir-asrorini anglashdan huzurlanish kitobsiz amalga oshmaydi. Kitobga ko'chgan dunyo - o'zining biri biridan chigal, biri ikkinchisidan ziddiyatli muammolarini tanigan, tan olgan dunyo. Ayni paytda mutlaq tarzda insoniylashgan, odamiylik mohiyatidan chetlay olmaydigan dunyodir. Har bir buyuk badiiy kitob - olam va odamning birligini ko'rsatishga, shu birlik buzilsa yoki rishtalari susaysa olam va odam taqdirida qiyinchiliklar ortishi, muvozanat buzilishi talqin etilgan kitob hisoblanadi. Bunday kitobni yaratish hamma ijodkorning qo'lidan kelmaganidek, hamma asar ham odamiylik mohiyatining tub asoslarini ochish orqali u yoki bu xalqning dunyodagi madaniy, ma'naviy va axloqiy mavqeini yoritishga xizmat qilolmaydi.

Xoja Ahmad Yassaviyning "Devoni hikmat"i dunyoga kelishi bilan turkiy xalqlar o'zining mustaqil tariqat kitobiga, tom ma'nosi ila Ma'rifat, Haqiqat, Ruhoniyat qomusiga sohib millat o'laroq e'tirof etilgan. Ahmad Yassaviydan keyingi turkiy xalqlarning tarixi - ma'naviy-axloqiy hayotda yangi yo'nalish, yangi ilohiy nuqtai nazar shakllangan, komil inson haqidagi tasavvurlar to'la oydinlashgan tarix erur. Zero, arab va fors tasavvuf

tushunchalarini milliy ehtiyojga muvofiq ravishda o'zlashtirish va favqulodda sodda, xalqona talqinlarni yaratishni ham tarix Ahmad Yassaviy zimmasiga yuklagan edi.

Mashhur usmonli turk shoiri Yahyo Kamol atoqli olim Muhammad Fuod Ko'prulizodaga: "Ahmad Yassaviy kimdir? Merosining sir-asrori nedur? Shuni bir chuqur o'rganing. Milliyatimizning asoslarini ana o'sha joyda topursiz!", - degan ekan. Ko'prulizoda shundan so'ng ishga kirishib, "Turk adabiyotida ilk mutasavviflar" nomli tadqiqotini yozgan. Bu kitobning hanuzgacha mashhurligi va qiziqish bilan o'qib kelinayotganligi ham tasodif emas. Unda muallif Ahmad Yassaviyning turkiy xalqlar orasida ilk dafa tasavvuf maslagini vujudga keltirib, asrlar mobaynida ruhoniyatda hukmronlik qilganligini yaxshi yoritib bergan.

So'fi Olloyor avlodlarga Ahmad Yassaviydan "ulug' bir kitob" meros qolganligini aytadi. Bu - hikmatlar majmuasi ekanligi aniq. Ammo ushbu nodir kitobning qadimiy qo'lyozmasi saqlanmagan. Saqlanib qolgan bo'lsa-da, haligacha topilgani yo'q. Muammolarning muammosi ana shu. Ahmad Yassaviy adabiy shaxsiyati va ijodiyotiga ishtibohli qarashlar, adolatsiz va bir yoqlama tanqidlar, bir-biriga zid va mutlaqo teskari munozaralar - bularning deyarli hammasi asosan shu zaminda paydo bo'lgan. Biroq buyuk Yassaviy ijodiyoti ta'qiqlash bilan to'xtab qoladigan, tanqid va tahqirlashdan ahamiyatini boy beradigan bir ijod emas. Aksincha, u hech qanaqa qarshilik va zo'ravonlikka mag'lub bo'lmaydigan she'riy merosdir. "Devoni hikmat" insonni nafsparastlikdan, ma'rifatsizlik va yirtqichlashuvdan muhofaza etadi. "Devoni hikmat" odam farzandini shaytoniy hiylalar, hayvoniy quturishlardan asraydi. Bu bebaho asar hirsu havoga berilib "odamiyatni pok-pokiza yeb" qo'yish kulfat va musibatlaridan ogohlantiradi. Hamma gap uni qanday o'qish va qanday anglash, anglabgina qolmasdan Yassaviy so'zlariga amal ham qila bilishdadir. Agar "Devoni hikmat"ni mutolaa qilib, ozmi-ko'pmi o'z ahvolimizni tushunsak, undagi umumiy ruh, mohiyat va ma'rifat shavqi qaysi bir darajada aqldan jaholatni, qalbdan g'aflatni chetlashtirsa - urinishimiz besamar ketmagan bo'ladi. Demak, biz tosh chaynasak-da, haqiqatning kuch-quvvati, ishqning hayotbaxsh zavqiga suyanib, inonib yashashga urinmog'imiz joiz. Quvonarlisi shundaki, so'nggi o'n-o'n besh yil mobaynida "Devoni hikmat"ni xalqqa qaytarish, keng kitobxonlar ommasiga yetkazishda xayrli ishlar amalga oshirildi. Asar Toshkentda, Turkiyada, Moskva va Qozog'istonda chop etildi.

"Devon"ning eski qo'lyozmasi qo'lga kiritilmaganligi bois undan qancha hikmat o'rin olganligini bilmaymiz. Yassaviy izdoshlari tomonidan qo'shilganlari qaysi, tahrir va o'zgartirishlar bo'lganmi, bunga asos nima - bular ham noma'lum. Ammo bir narsa ma'lum: "Devoni hikmat"ning keyingi asrlarga mansub qo'lyozma va toshbosma nusxalarida hikmatlarning umumiy miqdori ancha ko'pdir. Buning bir isboti sayramlik olim Mirahmad Mirxoldoro'g'li bilan usmonli turk olimi Metin Oqarning Istanbulda bosilgan "Xoja Ahmad Yassaviyning yangi topilgan hikmatlari" nomli kitobi hisoblanadi. Gap shundaki, ushbu kitobdagi "yangi hikmat"larning hammasini ham Yassaviyga nisbat berib bo'lmaydi. Bunga yosh yassaviyshunos tadqiqotchi Nodirxon Hasan "Jahon adabiyoti" (2002 yil, 10-son) jurnalida bosilgan maqolasida maxsus to'xtalib, tildagi farqlarni ham dalillar bilan asoslashga uringan. "Devoni hikmat"ning qadimgi nusxasi bizgacha yetib kelmaganligini qayd etarkan, Nodirxon Hasan yana bunday deydi: "Lekin keyingi asrlardagi qo'lyozmalar, toshbosma nusxalar, yurtimizdagi va Turkiyadagi joriy alifbo chop etilgan nashrlar asosida "Devoni hikmat"ning qiyosiy, ya'ni ishonchli matnini tayyorlash bir zaruriyatga aylandi. Bu yassaviyshunoslikdagi eng muhim va alohida

ilmiy-amaliy qimmatga ega bo'lgan ish hisoblanadi". Chindan ham xuddi shunday. Haqiqatda ham "Devoni hikmat"ning qiyosiy-yig'ma bir matnini yaratmoq shartdurki, bu bag'oyat qiyin, mashaqqatli vazifani baholi qudrat bajarishga Nodirxon Hasanning bel bog'lagani, albatta, tahsinga loyiq. Mana, bir necha yildirki, u shu ish bilan band. Uning bir fazilatini ta'kidlashni istardim: u Ahmad Yassaviy mavzuida shoshilmasdan, qiyinchilik va mashaqqatlarga chap bermasdan mehnat qilayotir. Yassaviy hayoti, ijodi, yassaviylikka doir qadimiy manbalar, mo'tabar kitoblarni axtarib topish va tadqiqotchi nigohi bilan ularni puxta o'rganishda u kundan kunga ilgarilamoqda. Xorijdagi, xususan, Turkiyadagi ilmiy izlanishlar va natijalardan yetarli ma'lumotga ega. Shuningdek, o'zining ham maqolalari Turkiyadagi jurnal va majmualarda ketma-ket chiqib turibdi. Eng muhimi, ba'zi yoshlarga o'xshab jindek muvaffaqiyatdan hozircha esankiragani ham, maqtov kutib to'xtagani ham yo'q. "Devoni hikmat"ning yangi-yangi qo'lyozmalarini izlash, qo'lga kiritilganlarini boshqalari bilan qiyoslash va ko'zlangan bosh maqsadga yetishish uchun u vaqtdan ancha unumli foydalanmoqda. Buning bir samarasi esa qo'lingizdagi kitobdir. Uni nashr etishdan ko'zlangan maqsad faqat yangi hikmatlar bilan o'quvchini tanishtirish, tanlangan she'rlar Yassaviy qalamiga mansubligiga ko'pchilikni ishontirish yoki iqror aylash emas. Balki "Devoni hikmat" muhiblari, xususan, din, tasavvuf, adabiyot mutaxassislari, tarixchi va tilshunos olimlarning fikr-mulohazalarini ham eshitishdir. Chunki to'plamdagi qator to'rtliklar Yassaviyniki ekanligi shaxsan menda ishtiboh uyg'otdi. Bunday shub-ha va ishonchsizlik boshqalarda ham tug'ilishi mumkin. Lekin Nodirxon Hasan zarur, xayrli, nainki adabiyot, fan, xalq uchun ham muhim bir ishga qo'l urganligiga inonmaslikning iloji yo'q. Zero, "Devoni hikmat"ning hech bo'lmaganda, qiyosiy-yig'ma matnini tuzmaslik - yassaviyshunoslik istiqboliga loqayd qarash, bir paytlardagi besamar tortishuv, g'arazli iddao va johilona munozaralarga yana yon bermoqdir.

Yassaviy ijodiyotini puxta anglash va his qilishga yaqindan yordam beradigan bir qancha ilmiy-adabiy, irfoniy-manqabaviy manbalar bizgacha yetib kelgan. Shulardan biri hazratning xalifalaridan bo'lmish So'fiy Muhammad Donishmandning «Mir'ot ul-qulub» nomli risolasidir. Kitobda mana shu risola ham ilova qilindiki, o'quvchilar undan bahramand bo'lishlari shak-shubhasiz.

Ibrohim HAQQUL,
filologiya fanlari doktori, professor

HIKMATLAR

- 1 -

Ayo mo'min, kirgil yo'lg'a murod istab,
Jon bahridin o'tgin Rahim Rahmon uchun.
Gunohingga pushaymon bo'l sidqing birla,
Tavba qilg'il rahm etguvchi G'ufron uchun.

Tanda joning mehmon erur necha kunlar,
Qon yig'lag'il qayg'u birla uzoq tunlar.
Nechuk bo'lg'oy holim debon yiroq yo'llar,
Shoyad qabul qilg'oy sandek hayron uchun.

Lutf aylasa, mushkul ishlar bo'lur oson,
Ug'on Izim bandam desa qolmas armon,
Ne'mat berur dunyo ichra turluk alvon,
Bino qildi sakkiz behisht mehmon uchun.

Zohid qullar taqvo qilib namoz o'qur,
Nasib qilsa anda borib hurlar quchur,
Oshiq qullar Mansur yanglig' jondin kechur,
Qurbon bo'lur dor ustida jonon uchun.

Harom erur oshiqlarg'a g'ayr az Xudo,
Xato erur talab qilsa har du saro.
Muhabbatsiz toatlaring - bodi havo,
Mag'rur bo'lma dunyo, uqbo, rizvon uchun.

Yo Rabbano, xo'b bilursan jumla asror,
Ko'btur munda jurmu isyon, qilma izhor,
Qahr aylama man osiyga Izim Jabbor,
Bag'ishlag'il ul hurmati Furqon uchun.

Qul Xoja Ahmad, lof urubon ayding muni,
Lof urursan muhabbatdin, ahding qani?
Na eranlar bu dunyodin bo'ldi foni,
Nafs ilgida o'ldung misli hayvon uchun.

- 2 -

Oshiqdari zikrin oytib hormas ermish,
Borg'on sori yigit bo'lur, qormas ermish.
Halqa topsa, oshiq ishga hormas ermish,
Kahf itidek orif so'ngidin qolmas ermish.

Orif so'ngig'a erishgonlar mazo topti,
Mazo topib, Haq yo'lida rizo topti.

Jismu jonin fido qilib g'izo topti,
Chin oshiqlar ura-so'ksa tonmas ermish.

Qitmir itdin ibrat olg'il oshiq ersang,
Oqsoqlanib yo'ldin qolma sodiq ersang.
Erlar sevur yaxshi qulg'a loyiq ersang,
Loyiq bo'lg'on qullar yo'lda qolmas ermish.

Tavfiq tilab eranlarg'a yovuqlang'il,
Ko'ngul uzub taalluqdin sovuqlang'il.
Dunyo qo'yub, oxiratg'a ozuqlang'il,
Ozuq olg'on aro yo'lda qolmas ermish.

Oshiq qullar jafo tortsa, qonlar yutar,
Harna jafo tegsa, oni rohat tutar,
Mehnat tortmay, jafo chekmay qachon yetar,
Bu holatda bo'lg'on oshiq qolmas ermish.

Oshiq qullar ingroyurlar tun-kun tinmay,
Zor ingrabon na'ra uror bag'ri tolmay,
Zokir qullar arra tortor doim hormay,
Suhbat topsa jon o'ynotib hormas ermish.

Ergashgonlar yaxshilarg'a zoe' qolmas,
Sidqi birla chin ixloslig' topmay qolmas,
Chin yo'llarg'a qadam qo'yg'on ura qoytmas,
Tolib qullar matlubidin qolmas ermish.

Qul Xoja Ahmad, oriflarg'a moyil bo'lg'il,
Harna desa, bo'yunsunib qoyil bo'lg'il,
Xizmat qilib yugrub yurub soyil bo'lg'il,
Xizmat qilg'on murodina yetor ermish.

- 3 -

Oxir zamon shayxlaridin so'zloyin,
Iymon-islom bilmay shayxliq qilor ermish,
Ilm o'rganmay, amal qilmay, ma'ni uqmay,
Oxiratda qaro yuzluk bo'lor ermish.

Shayxman teyu mehrob ichra o'lturg'oylar,
Halqa ichra xalqg'a zahmat yetkurgoylar,
Hoyu Hu deb sarmastlig'in bildurgoylar,
Ondog' johil qandog' shayxliq qilor ermish.

Mundog' shayxning qiyomatda yuzi qaro,
Nodonliqda shayxliq qilur – ishi riyo,
Ro'zi mahshar rasvo bo'lur, ko'zi a'mo,

Avval-oxir zalolatda bo'lor ermish.

Shayx bo'lmoqg'a jam' ul-jam' adno maqom,
Hozir bo'lub, ogoh bo'lsang alad-davom,
Pir xizmatin necha yillar qilsa tamom,
Yo'q ersa, zolu muzill bo'lor ermish.

Omi shayxlar quloq, dumsiz himor bo'lg'oy,
Himmatlari dunyo molin yig'or bo'lg'oy,
Xaloyiqni yo'l ozg'urub ketor bo'lg'oy,
Ondog' shayxlar bahoyimdin batar ermish.

O'zlarini xalqlar aro tutqoy ulug',
Botinlari ichra yo'qtur zarra furug',
Man ortuq, deb yurgonlarni joyi tamug',
Do'zax ichra qottiq azob tortor ermish.

Aybin oytsa, ochchig'lanib urushqoylar,
O'zi bilmay yamon ishga yurushgoylar,
Qaro yuzluk mahshar kuni turushqoylar,
Nadomatda boshi qotib yurur ermish.

Ey mo'minlar, o'shal shayxni bayonini,
Man oytotin, yaxshi tinglang ayonini,
Qiyomatda yuklar murid gunohini,
Sirot uzra titrab-qaqshab turor ermish.

Mundog' shayxning oqilini degil ahmoq,
Omiliqda shayxliq qilur ermish mutloq.
Botin ichra anga tegor doim to'qmoq,
Qiyomatda hasrat qilib yuror ermish.

Chin shayx bo'lsa, dunyo molin suymas, biling,
Tongla borsa, do'zax ichra kuymas, biling,
Alloh debon kechalarda uymas, biling,
Yuzin ko'rsang, to'lg'on oydek bo'lor ermish.

Qo'lin tutsang dunyo mehri dildin ketor,
Halqasida moumanlik jumla ketor,
Nazar qilsa, ikki olam ishing bitor,
Ondog' murshid lomakonda yuror ermish.

Shayxliq otin anga qilmoq erur vabol,
Jon berorda iymonig'a xavfu zavol.
Oxiratda anga bo'lur har dam nakol,
Rahmon egam mundog' quldin bezor ermish.

Odam ersang, to'g'ri yo'lda yuro ko'rgil,
Payg'ambarni qilmishlarin qilo ko'rgil,

Jonu dilda tabiatin oyto ko'rgil,
Bu yo'l yurgon maqsudig'a yetor ermish.

Qul Xoja Ahmad, agar bo'lsa aqling salim,
Quruq otqa takya qilmoq xuni azim.
Tavba qilsang, shoyad qabul qilg'oy Rahim,
Tavba qilsang, Xudo rahmat qilor ermish.

- 4 -

Aqlim ketti, boshim qotti, nechuk oytoy?
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.
Umrum o'tti, vaqtim yetti, qoyda boray?
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Vo darig'o, tong otquncha ko'pub yottim,
Shayton bilan ishrat qilib, dinim sottim,
Bu olamda Haqni suymay beg'am o'tdim,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Gunohimdin tog'u tuzlar hazar qildi,
Na yer ketoy, yozuqlarim malak bildi,
Kotiblari shohid bo'lub, xatg'a oldi,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Gunohim ko'b yolboroyin dargohinga,
Yaqom tutub, yig'lab boroy borgohinga,
Sattor egam, yo'l ko'rsatgil gumrohinga,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Tavfiq bersa bo'ynum egib yo'lg'a kiray,
Xizmat qilib eranlardin yo'lni so'ray.
Sensan meni panohimsan, qoyda boray?
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Yo Qodiro, gunohimdin sharmandaman,
Ilgim olib afv etmasang, darmondaman,
Ojiz qulman, harna qilsang - farmondaman,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Gunohim bor benihoyat, sanga ma'lum,
Lab tashnaman, qiyomatda qilma mahrum,
Qo'l qovshurub uzrim oytoy g'arib, mazlum,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Yuz ming-yuz ming gunohimdin lutfung baland,
Shayton lain yo'ldin urusa, qilmam pisand,
Ming bir oting tasbeh qilsam, og'zimda qand,

Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Gunohimdin uyotlig'man, oting Rahim,
Rahmatingdin qatra bersang, oting Karim,
Dargohinga yig'lab keldim, Hayyu Qadim,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

Qul Xoja Ahmad, gunohkorman boshim quyi,
Ro'zi mahshar pok etmasa kavsar suyi,
Osiy, jofiy, tarso, juhud fe'li xo'yi,
Rahmon egam, aro yo'lda qoldim mano.

- 5 -

Ishqim toshti, bag'rim shishti, ruhum qochti-
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?
Aqlim shoshti, o'pkam shishti, haddin oshti-
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Muhabbatning jomin ichib devonaman,
Majnunsifat xelu xeshdin begonaman.
Ey yoronlar, sham'in ko'rub parvonaman,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Yurak pora, ko'nglum yora, aqlim hayron,
Diydor izlab fano bo'lg'on xonavayron,
Qoyda borsam, motam tutub ko'zum giryon,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Ishq o'tig'a kuygon oshiq bilmas o'zin,
Behush yurar, xaloyiqg'a oytmas so'zin.
Haqqa boqar, dunyo sori solmas ko'zin,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Tong otquncha yoshim oqor, holim xarob,
Ko'nglum sinuq, rangim sorig', bag'rim kabob,
Haq sorig'a banda bo'lsang qilg'il shitob,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Baxtim qaro - bir qatra may totolmadim,
Ahlu iyol, xonumondin o'tolmadim,
Jondin kechib pir etogin tutolmadim,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Shum tole'man, tegmas qo'lg'a mani jomim,
Toatim yo'q, a'mo sifat tobmam yo'lum,
Bulbul sifat nola qildim, kelmas gulim,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Vo darig'o, shavq o'tig'a kuymay o'tdum,
Dunyo tilab yalg'uz Haqni suymay o'ttum,
G'aflat birlan pir etogin tutmay o'tdum,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Turluk-turluk alomatlar bo'ldi, do'stlar,
Rostliq ketib, yalg'on da'vo to'ldi, do'stlar,
Haq Mustafo oyg'onlari keldi, do'stlar,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Haq Mustafo oyg'onlarin bil nasihat,
Hayf odam, bir-birini qilmas izzat.
Masjid kirib, toat qilmay qilur g'iybat,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

Qul Xoja Ahmad, qulman dersan, so'zung yalg'on,
Bu dunyoda sendek yo'qtur yo'lda qolg'on,
Haqdin kechib, shayton bilan ulfat bo'lg'on,
Yig'lamaymu, jon mahramin tobmasmano?

- 6 -

Tavba qilib Haqqa yonsam bo'lormukin,
Tavbasizdin o'lub ketsam, netgum mano.
Piri mug'on mani yo'lg'a solormukin,
Yo'lg'a kirmay o'lub ketsam, netgum mano?

Yamon so'zdin bu tilimni emdi yig'sam,
Egri yo'lg'a kirgonlarni urub-so'ksam.
Namoz o'qub, riyozatda belim buksam,
Belim bukmay o'lub ketsam, netgum mano?

Tavba qilsam, piri mug'on tortormukin?
Kundin-kunga toatlarim ortormukin?
Nafsim mani yomon yo'ldin qoytormukin,
Qoytormayin o'lub ketsam, netgum mano?

Tavba qilsam, Xojam qabul etormukin?
Hama nodon bu dunyodin o'tormukin?
Hasrat bilan g'aflat tongi otormukin,
Tong otmayin o'lub ketsam, netgum mano?

Azroil bir kun kelsa jon olg'oli,
Ul holatda majol bo'lmas so'z oyg'oli.
Azroil qo'yimas sani dam urg'oli,
Dam urolmay o'lub ketsam, netgum mano?

Ahlu iyol, xonumoning turub qolur,
Barchasini hisobini sandin olur.
Holing nechuk kechor ermish - Tangrim bilur,
Bu holatda o'lub ketsam, netgum mano?

Imonliq qul o'lub borsa, jannat kirgoy,
Jannat kirib, hurlar bilan ishrat qilg'oy.
Har yonidin Rizvon kelib salom qilg'oy,
Javob oytmay o'lub ketsam, netgum mano?

Haq bandasin nomalarin qo'lg'a berur,
Xos bandalar qo'lg'a olib ani o'qur.
Uchor qushdek parvoz qilib qanot to'qur,
Parvoz qilmay o'lub ketsam, netgum mano?

Qul Xoja Ahmad, tavba qilg'il o'lmas burun,
Haq taolo so'ro'g'-savol qilmas burun.
Ro'zi mahshar tarozusin qurmas burun,
Amal qilmay o'lub ketsam, netgum mano?

- 7 -

Oriflarni suhbatidin bahra olg'on,
Xudoyig'a yaqin bo'ldi, bildim mano.
Piri komil mukammilga xizmat qilib,
Ixlos bilan sir-asrorin bildim mano.

Sir-asrorin bilgonlarga - rahmat in'om,
Xos bandam deb Haq yubormish ming yo'l salom,
Ondin so'ngra Haqdin kelgoy anga payom,
Hozir turub Arsh ustida ko'rdum mano.

Arsh ustida namoz o'qub, tizim buktum,
Rozim oytib, Haqqa boqib yoshim to'ktum,
Yalg'on oshiq, yalg'on so'fiy ko'rdum, so'ktum,
Ma'shuqimg'a ming bir savol qildim mano.

Savoling'a Haqdin keldi yaxshi javob,
Ro'zi mahshar a'molingni qilmam hisob,
Qudrat birlan kotib bitib berdi xitob,
Haq "kul!" dedi, ta'zim bilan kuldum mano.

Yo'lsiz erdim, ulug' bobom qildi madad,
Duo qilib, xos buzruglar berdi quvvat,
Xizr bobom hozir bo'lub, qildi shafqat,
Shafqatidin xosiyatlar ko'rdum mano.

Xosiyatni sizga oytay xalqi jahon,

Bandasig'a nido keldi, Haqdin pinhon,
"Kel abdi!" deb sahar chorlar Haq mehribon,
Yelib-yugrub, eranlardin so'rdum mano.

Qayu tolib hikmatimni tutsa aziz,
Qoyda borsa, boshi - aziz, so'zi - laziz,
Yaxshi so'zni fahm aylamas har betamiz,
Ul sababdin dono izlab yurdum mano.

Mayxonag'a kirgon bilur may qadrini,
Ishqdin xabar olg'on bilur nay qadrini,
Har nojinsdin so'rsang bilmas ishq qadrini,
Ishq qadrini bilgonlardin so'rdum mano.

Men daftari soniy oydin, solg'il quloq,
Qon yosh to'kub yig'lamaslar misli buloq,
Banda bo'lsang, dunyo uqbin qilg'il taloq,
Taloq qilib diydorini ko'rdum mano.

Haq taolo oshiq'larga berdi ishqin,
Toliblarga tuhfa berdi shavqu zavqin,
Kazzoblarga shayton berdi riyo dalqin,
Riyoliqni so'zlar bilan urdum mano.

Riyo qilg'on shayxni ko'rdum - bezor bo'ldum,
Zarra bo'yi tegdi menga, bemor bo'ldum,
Haq yo'lida sarmast edim, hushyor bo'ldum,
Oning uchun dushman tutub yurdum mano.

Qul Xoja Ahmad, toat qilsang, pinhon qilg'il,
Lab nomahram, dam nomahram, o'zung bilgil,
Balki dil ham nomahramdur, hozir bo'lg'il,
Haqdin o'zga talablarni surdum mano.

- 8 -

Avval saning hamding oytov, Qodir Xudo,
San zabonim joriy qilg'il hozir iloh.
Gunah dardi bemor qildi, bergil davo,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Gunohimni bayon qilsam, yerga sig'mas,
Sandin o'zga kimga boroy, qo'lum olmas,
Hodiy o'zung, sansiz hech kim yo'lg'a solmas,
Gunohimdin yig'lab sanga keldim mano.

Gunahkorman, harna bo'lsam sanga bo'ldum,
Rahmon egam, yuz o'gurma, sig'nib keldim.

Ayo mahbub, lutf etmasang, yo'lda qoldim,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Yo Iloho, gunohimdin darmondaman,
Sanga loyiq amal qilmay armondaman.
Harna qilsang, o'zung qilg'il, sharmandaman,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Gunohimni har kim ko'rsa, mandin bezor,
Lutфу karam o'zung qilsang, hama bekor.
Giyoh unmas yerga boqsang, bo'lur gulzor,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

San ozodlig' barotini bersang oson,
Rahmat daryo qatra tomsa, holim xandon.
Fayzu futuh to'lo bersang jonim qurbon,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Tavba qilib, gunohimdin sanga yig'lay,
Muhabbatni o'ti birlan yurak dog'lay.
Haq yo'lida boshim berib, iymon o'ynay,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Banda bo'lsang, tavba qilg'il holo fursat,
Yigitlikda riyozat qil, dam g'animat.
Qarib-cho'kub qilolmassan Haqqa toat,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Ikki olam bandangdurman, G'afforimsan,
Shayton lain yo'ldin urasa, g'amxorimsan.
Yerga sig'mas gunoh qildim, Sattorimsan,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Bu yo'llarni uqbasi ko'b boshim qotti,
Yig'lamaymu, g'ariblikni o'qi o'tti.
Mandin burun borcha tolib Haqqa yetti,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Jonim guvoh - jismim gunoh, dilim gunoh,
Na til birlan munda man dey sanga, iloh.
Man yig'lamay kim yig'lasun, holim taboh?!
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Tanim isyon, so'zum yalg'on, korim xato,
Gunohim ko'b behad erur, vo hasrato.
Rahmat lutfung qamug' qilsang bizga ato,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Rahmon egam nafsni berding manga, lo-lo,

Na til birlan oytoy sanga hamdu sano.
Dargohingga yig'lab keldim, bergil davo,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Ey yoronlar, kofir nafsga oltmish bosh bor,
Har boshida yuz ming shayton lashkari bor.
Xos buzurglar nafs ilgida tufroqdin xor,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Riyozatni qirq kun chekib bir bosh ketti,
Subhi sodiq boqib ko'rdi: unub chiqti.
G'arib Adham nafs ilgida turfa shoshti,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Ilgin ochib, munojotin Haqqa qildi,
Jonu dilda tavba qilib, bexud bo'ldi.
Nadomatda sochu saqol yulub oldi,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

G'arib Adham nafs ilgida dod ayladi,
Taxtdin kechib, Rahmonini yod ayladi.
G'arib, yetim ko'nglin ovlab, shod ayladi,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

Dargohingga yig'lab keldi Qul Xoja Ahmad,
Umidim ko'b, qiyomatda qilsang rahmat.
Parvoyim yo'q shayton lain qilsa zahmat,
Gunohimdin sanga yig'lab keldim mano.

- 9 -

Ishq dardini oshiq'larga tuhfa berdi,
Shavq o'tida o'rtab-yonib kuydum mano.
Muhabbatni sharobini to'yo berdi,
Sarmast bo'lub raqsu samo' urdum mano.

Ishqi tushti g'arib boshg'a, turolmadim,
Xalq ichinda toqat qilib yurolmadim.
Majnun sifat xelu xeshim ko'rolmadim,
Biyobonni vatan qilib yurdum mano.

Biyobonni qumlarini ko'zga surttum,
"Jondin kech!" deb nido keldi jondin o'ttum.
Bu dunyoda yuz ming turluk jafu torttum,
Bihamdilloh vafosini ko'rdum mano.

Ko'zum ochtim, Layli demay Alloh dedim,
Dunyo demay oxiratni g'amin yedim.

Shak kelturmay birligingga bo'yunsundim,
To o'lguncha bir ahdimda turdum mano.

Ixlosimni ko'rub ma'shuq qo'lum oldi,
Fayzu futuh to'la berib yo'lg'a soldi.
Bo'ynum egib moumanlik yakson qildi,
Tufroq bo'lub o'lmas burun o'ldum mano.

Oshiqlarg'a ishqin berib oshiq qildi,
Rahmon egam o'z yo'lig'a sodiq qildi,
Chin tolibni dargohig'a loyiq qildi,
Loyiq bo'lub tariqatga kirdim mano.

Ishq xanjari ko'ksun teshti, qildi xarob,
Yig'lamaymu, shavq o'tida bag'rim kabob.
Mehnat torttim hech bermadi (mango) sharob,
Cho'llar aro hasrat qilib yurdum mano.

Xos ishqidin bahra olg'on hayron bo'lur,
Rasvo bo'lub, xalq ichinda vayron bo'lur.
Diydorini talab qilib giryon bo'lur,
Yig'lay-yig'lay bo'yi Xudo oldim mano.

Ishq kulbasi bag'rim ichra makon qildi,
G'amu shukri aqlim olib payhon qildi.
Kimdin yig'lay, harna qildi, jonon qildi?!
Jononimg'a arz olg'ali keldim mano.

Qul Xoja Ahmad, oyg'on so'zung boldin shirin,
Ko'zung yoshlig', ko'nglung sinuq, so'zung hazin.
Inshaalloh, bo'lg'ung oxir Haqqa yaqin,
Sajda aylab dargohig'a keldim mano.

- 10 -

Alloh, Alloh, subhanalloh, qayon ketay?
Yozuqlarim yerga sig'mas kimga oytay?
Sattor egam, aybim yobsang o'lub ketay,
Qaro yerning orosinda qoldim mano.

Sochu soqol xo'b oqordi, ko'ngul qaro,
Tongla borsam yo puchakman yoxud saro.
Kim "alastu bi rabbikum" demish vaqto,
Bilolmasman qayu jam'din bo'ldum mano.

G'ariblikni o'qi tegdi boshim qotti,
Essiz, umrum g'aflat bilan zoe' o'tti.
Kofir nafsini tug'yon qilib mani yutti,

Vo hasrato, na yuz birla borg'um mano¹.

- 11 -

Muhabbatning daryosig'a o'zum ottim,
Rahmat suyi - ulug' daryo cho'mub bottim.
Ming oltunliq qiymatimni birga sottim,
Banda bo'lub tegdi qulluq yo'li mango.

Kichiklikda qilg'on ishdin emdi yondim,
Tavba to'nin kiydim, tavfiq qurin tongdim.
Nafs qofini markab qilib, tepib mindim,
Ondin tegdi tariqatni yo'li mango.

Tiriklikda hayron o'lub yo'lda qoldim,
"Rabbi" deyu kecha yig'lab, kunduz kuldum.
Boshdin sochu yuzdin saqol anda yuldum,
Ondin so'ngra ruhlar salom qildi mango.

Kecha Alloh, kunduz Alloh dedim munda,
Subhon Azim, Subhon Alloh dedim munda.
Sakkiz uchmoh qabul qilib turdi anda,
Ochib salom qildi behisht huri mango.

Qul Xoja Ahmad, kundek yorur ko'nglum nuri,
Holatim yo'q, qonim yo'q, rangim sori.
Qudrat qanot berdi, uchtum Arshdin nori,
Ro'zi qildi dargohida borin mango.

- 12 -

Irodatqa kelduk ersa, ey yoronlar,
Kalomidin xush ajoyib sirni ko'rdum.
"Mutu qabla an tamutu" xabar berdi,
Ul sababdin necha yillar yo'lni ko'rdum.

Havzi Kavsar to'rt burjida to'rt chahoryor,
Yuzlaridin oqib turg'on nurni ko'rdum.
Arshdin farshga uchor ul dam hayrat ichra,
Lavh ul-mahfuz taxtasida durni ko'rdum.

Jon bulbuli sayrab qo'bti so'zni boshlab,
Bu so'zlarni daftar qilg'on durni ko'rdum.
Oshiq'larni kirguzurlar behisht ichra,
Kecha-kunduz boqib turg'on hurni ko'rdum.

¹ Hikmatning davomi tushib qolgan yoki tugallanmay qolgan.

Ko'zum yoshi ravon bo'ldi chashma yanglig',
G'urbat ichra irodatni qorshu ko'rdum.
Haq rizosin bilgonlarga hamroh bo'ldum,
Eranlarni xizmatida hurni ko'rdum.

(Qul) Yassaviy, kech uyg'onding deb oydilar,
Eranlar(ni) pandin olib, yo'lni ko'rdum.

- 13 -

Ishqsiz yurub toat qilur nodon zohid,
Betuz oshdek toatingni mazosi yo'q,
Oshiqman deb da'vo qilur yalg'on oshiq,
Valloh-billoh, chin oshiqni havosi yo'q.

Ishq o'tida kuyub-yonib toat qilg'il,
Oqil ersang, yig'lamoqni odat qilg'il,
Tunlar qotib, mehnat tortib, rohat ko'rgil,
Mehnat tortmay sango lutfi a'losi yo'q.

Xalq ichinda toat qilding, barcha riyo,
Ayo zohid, qilg'on ishing bori havo,
Hech naf'i yo'q ushbu toat, balki riyo,
Mundog' ishga Haqni aslo rizosi yo'q.

Pinhon yurub toat qilg'il, Xudo bilsun,
Ko'z yoshingni daryo qilg'il, rahmi kelsun,
Ondin so'ngra Haq dardinga davo qilsun,
Ayo do'stlar, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Tasbeh, tahlil ushbularni havosi bor,
Tongla borsa yuz ming ofat-balosi bor,
Yoshdin bo'lak barcha ishni riyosi bor,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Banda bo'lsang, Haq qahridin qo'rqmasmusan?
Har tun, sahar nadomat deb turmasmusan?
Dargohig'a yoshing to'kub bormasmusan?
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ko'p nodonlar ko'z yoshini qadrin bilmas,
Haq qoshida ko'z yoshidek tuhfa bo'lmas,
Tasbeh, tahlil ko'z yoshig'a teng kelolmas,
Yig'lab yurgil ko'z yoshini riyosi yo'q.

Bu olamda Haq Mustafo yig'lab o'tgan,
Yig'lamoqdin ko'zlarining nuri ketgan,

Yig'lay-yig'lay murodini hosil etgan,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Necha yillar yig'lab o'tti Odam ato,
Ondin so'ngra rahm ayladi boqib Alloh,
Ko'zda yoshin qurutmadi Haq Mustafo,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ko'b eranlar yig'lamoqdin tobti murod,
Necha osiy duosidin tobti najot,
Yaxshi bilsang, ko'z yoshidur obi hayot,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Yetti ming yil ul Azozil toat qildi,
Mag'rur bo'lub toatiga, havo qildi,
Riyo qilib dargohidin mardud bo'ldi,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

G'arib Mansur bir tun, sahar ko'b yig'ladi,
Holin ko'rub eranlar rahm ayladi,
Ondin so'ngra chiltan boqib sharob berdi,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Tongla bo'lsa qiyomat kun, ayo do'stlar,
Paydo bo'lg'oy turluk-turluk alomatlar,
Yuz ming qayg'u, dog'u hasrat, nadomatlar,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

O'shal vaqtda maloikka farmon bo'lg'oy,
Avval-oxir barcha xalqni hozir qilg'oy,
Bir-birini, yaxshi-yamon holin so'rg'oy,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Avval boshlab xos qullardin ulamoni,
Olib kelgay dargohig'a ushbularni,
Tangrim degay: "Olib kelgon tuhfang qoni?"
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

"Tinmay yurub olimlardin ilm o'rgonduk,
Harna bilgon ilmimizga amal qilduk,
Yo Qodiro, ulug' zoting anglab bilduk..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Alloh aydi: "Bandam, muni yalg'on ayding,
Qachon Meni rizom uchun ilm o'rgonding?
Yotsang-tursang hozir erdim, har ish qilding..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Aytib erding ilm o'rganib ulug' bo'lsam,

Xalq ichinda oncha izzat-hurmat ko'rsam,
Dunyo yig'ib yesam-ichsam, o'ynab-kulsam..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ondin so'ngra shahidlarni olib kelgay,
Dargohig'a barchalari boqib turg'ay,
Olib kelgon tuhfang bo'lsa keltur, degay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

"Din toloshib kofir birlan urush qilduq,
Ba'zilarni o'lturubon g'oziy bo'lduq,
Ba'zilarin imon-islom yo'lg'a solduq,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Oxir qo'ymay kofir oldi jonimizni,
Boshni kesib yerga to'kdi qonimizni,
Sarf ayladuk ham yo'lingda molimizni..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

"Ayo bandam, bu so'zlarni bari yolg'on,
Ko'ngul sirrin mendin tutub bo'lmas pinhon,
Zohir-botin har ishingdur menga isyon,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Hollaringni, bandalarim, xo'b bilurman,
Qayda bo'lsang, saning bilan hozirdurman,
Dilingdagi neku badni men bilurman,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Aytur erding, kofir bilan urush qilsam,
Urush qilib g'oziy bo'lub boshin olsam,
Ulug'larni in'omini to'la olsam..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ondin so'ngra olib kelgoy zohidlarni,
Tangrim degay: "Olib kelgon tuhfang qani?
Izzat-hurmat bilan tuttum man silarni..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Zohid aytur: "Rizong uchun toat qilduq,
Tong otquncha namoz o'qub qiyom turduk,
Kecha namoz kunduzlari soim bo'lduq..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Qachon toat qilding meni rizom uchun,
Xalq ichinda izzat-hurmat ko'rmog' uchun,
Xalqni yo'ldin urub molin olmog' uchun,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ondin so'ngra g'aniylarni olib kelgay,
Dunyo molin oncha sanga berdum degay,
Menga qani olib kelgon tuhfang, degay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

G'aniy aytur: "Rizong uchun xayr qilduq,
Taom berib yaxshilardin duo olduq,
Faqir, miskin, yetimlarni holin so'rduq..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Alloh aytur: "Ori, qilding xayru saxo,
Xalq ichida qilding hama, barcha riyo,
Riyo ishni, valloh, qabul qilmam aslo..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Eshitib, o'qub olim pandin olmadinglar,
Pinhon yurub xayru ehson qilmadinglar,
Dunyoda hech rizolig'im tobmadinglar..."
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ondin so'ngra kelgoy hama devonalar,
Haq ishqida jonu tandin begonalar,
Diydor izlab har tarafga jo'yonalar,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Oshiqlarni dargohig'a olib borg'ay,
Bari Haqdin qo'rqub yana yig'lab turgay,
Ug'on Izim tuhfang bo'lsa keltur degay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Oshiq aytur: "Tuhfamiz yo'q g'ayr az gunoh,
Qilg'onimiz doim erur jurmu xato,
Lutfung bilan afv etmasang holim taboh,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Barchalari yig'lab aytur: "Sen bilursan,
Izzing ulug', harna qilsang, Sen erursan,
Lutf aylasang, yo'lsizlarg'a yo'l berursan,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Qay kun bizga ishqing tushti, oshiq qilding,
Fahmu xirad aqlimizni tugal olding,
Kayfiyatni jomin berib behush qilding,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Alloh aytur: "Oshiqlarim, rost aytursiz,
Mendin qo'rqub bag'ringizni qon qilibsiz,
Hasrat qilib, ko'zlaringdin yosh to'kubsiz,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ko'z yoshidin menga yaxshi tuhfa bo'lmas,
Mundin yaxshi dargohimg'a hadya bo'lmas,
Farishtalar toatlari teng kelolmas,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ko'z yoshini shisha uzra quyub olg'ay,
Maloiklar g'assol bo'lub, ani yuvg'ay,
Haq taolo amri bilan ani yuvg'ay²,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ko'rdunguzmu, maloiklar, bandam, degay,
Bu oshiqdur, men ma'shuqman, biling, degay,
Hurlar qarshu chiqib anga salom qilg'ay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Tuydungmu, deb oshiqlarg'a nido kelgay,
Kimni ko'rsang shafokatni sen qil, degay,
Gohi behisht, gohi Arshqa uchub qo'ng'ay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Huru jannat Xudoyig'a arz aylag'ay,
Ushbu aziz kimdur, bayon qilg'il, degay,
Bir soatki bizga mehmon bo'lsun degay,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Nido kelgay ilohimdin "do'stum" dedi,
Bag'ri kuyub, yoshin to'kub, ko'b yig'ladi,
Xorliq, zorliq, mashaqqatni rohat bildi,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Ondin so'ngra Buroq, hulla keturgoylar,
Boshiga toj, hulla, Buroq mindurgoylar,
Taxti behisht uzrasiga qo'ndurg'oylar,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Banda bo'lsang, ishqqa qadam qo'yasmusan,
Ishqdin ulug' toat yo'qtur, ko'rasmusan,
Hasrat qilib, bag'ring ezib yurasmusan,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

Qul Xoja Ahmad ishq dardidin aydi muni,
Necha ulug' kitoblardin oldi muni,
Hasrat qilib, yig'lar erdi tuni-kuni,
Yig'lab yurgil, ko'z yoshini riyosi yo'q.

² «Gunohini poklagay» ma'nosida.

- 14 -

Eranlar tubsiz daryo ichra pinhon,
Tekma g'avvos andin guhar olg'oni yo'q,
Oshiqdari ul tengizg'a cho'mub o'ynar,
Jondin kechmay, ul guharni olg'oni yo'q.

Tariqatning bo'stonidur xush guliston,
Toliblari bulbul sifat qilur javlon.
Muyassar bo'lg'oymu deb durru marjon,
Ixloslik qul mahrum bo'lub qolg'oni yo'q.

Bu yo'llarning jafolarin har kim tortsa,
Tosh yostonib, pir eshigin saqlab yotsa,
Subh yanglig' ko'ngul tongi nogoh otsa,
Ixlosliq qul mahrum bo'lub qolg'oni yo'q.

Qul Xoja Ahmad, savdo qilg'il bozor o'tmay,
Ajal kuni tug'ib, nogoh oyi botmay.
Mavt sharobin Azroildin nogoh totmay,
Ixlosliq qul mahrum bo'lub qolg'oni yo'q.

- 15 -

Quadrat bilan farmon qilsa bandasig'a,
Bu olamda hech kim o'lmay qolg'oni yo'q,
Bu omonat jonni berdi Mavlom bizga,
Qobiz kelib ani olmay qo'yg'oni yo'q.

Qobiz kelib aziz jonni qo'ymay olg'ay,
Dunyoparast nojins odam g'ofil qolg'ay,
Jonin kelib qabz etorda tavba qilg'ay,
Tavbasini Xojam qabul qilg'oni yo'q.

Sihatlikda tavba qilg'il, maqbul bo'lsun,
Saharlarda zori qilg'il, qo'lung olsun,
Eranlarga xizmat qilg'il, yo'lg'a solsun,
Xizmat qilmay hech kim yo'lni bilgoni yo'q.

Quloqsizga oyat, hadis, hikmat harom,
Essiz, hikmat ich-qornimda bo'lsun tamom,
Nodonlarg'a tokay aytib, yig'lay mudom,
Dod aylasam, hech kim quloq solg'oni yo'q.

Yer ostig'a kirib yedim xuni jigar,
Imon-islom qo'lg'a olib qildim safar,
Shayton lain qilolmadi menga zarar,
Munkar, Nakir mendin savol qilg'oni yo'q.

Munkar, Nakir haddi bo'lmas qilsa savol,
Imon-islom hozir turub tobsa kamol,
Go'r ichinda Haq ko'rsatsa menga jamol,
Ondog' qullar ikki olam o'lgoni yo'q.

So'zni aytgil so'z qadrig'a yetgonlarga,
Ixlos bilan so'zga quloq solg'onlarga,
So'zni chaynab mazosig'a yetgonlarga,
Beixloslar so'z qadrig'a yetgoni yo'q.

So'zga yetmas bexabarga essiz ma'ni,
So'zni aytsang, donog'a ayt, durni koni,
Xizmat qilmay yetgon bormu, bilsang muni,
Xizmat qilmay eranlarga yetgoni yo'q.

Dur konini mendin so'rsang shayxi sodiq,
Ondog' qulni xulqi xushi Haqqa loyiq,
Ko'ngli vosi', joni masih, o'zi oshiq,
Ondog' eshon Haqdin mahrum qolg'oni yo'q.

Ondog' eshon paydo bo'lsa, joning bergil,
Har bir bosqon izlarini ko'zga surgil,
Piri komil mukammildur, beshak bilgil,
Gilaro'lar pir qadrini bilgoni yo'q.

Gilaro'ni yomon-yaxshi har kim piri,
Ixlosi yo'q pirga ma'lum doim siri,
Necha aytsam, ketmas andin ko'ngul kiri,
Gilaro'lar pirdin ulush olg'oni yo'q.

Haryon boqsang Xudo hozir gilaro'lar,
Alloh yodin baland aytib yig'lasanglar,
Yalg'onu chin Haqqa ma'lum, rost yig'langlar,
Yalg'on girya Haqqa maqbul bo'lg'oni yo'q.

Chin darvishlar tosh ustida toat qildi,
Qottiq yerni bistar qilib, odat qildi,
Yuz ming balo boshqa tushsa, toqat qildi,
Toqat qilmay Haq vaslig'a yetgoni yo'q.

Tavbam qabul bo'lsun desang, sahar yig'la,
Jondin kechib, moldin kechib, beling bog'la,
Muhabbatning o'ti bilan yurak dog'la,
Mundog' bo'lmay Haqqa vosil bo'lg'oni yo'q.

Xos darvishlar Haqni izlab jondin kechti,
Riyozatni qottiq tortib, ko'ksin teshti,
Ondin so'ngra vahdat maydin to'yo ichti,

Yalg'onchilar vahdat maydin totqoni yo'q.

Ishq poyasi Arshdin baland qo'lung yetmas,
Vahdat maydin to'yo ichgon taom totmas,
Ishq soyasi tushgon oshiq xalqqa boqmas,
Yalg'onchidur men deb eshitib ko'rgoni yo'q.

Mayxonag'a kirgon tolib holi o'zga,
Oyat, hadis bayon qilsang, yetar so'zga,
Ahlin tobsa, izin olib, surar ko'zga,
Ondog' oshiq bu olamda turg'oni yo'q.

Haqparastlar har yon boqib Haqni ko'rar,
Jazba kelsa, har tarafga o'zin urar,
Yalg'onchilar ko'rdum debon do'kon qurar,
Ko'rdum derlar, Alloh haqqi, ko'rgoni yo'q.

Yalg'on darvish bayonini oytora sanga,
Qo'lda tasbeh, dilda - hiyla, fikr - tanga,
Oqil ersang, ixlos qilma zinhora anga,
Ul nodondin hech kim bahra olg'oni yo'q.

Haqni tobqon tufroq bo'lub yo'lda yotor,
Tufroq sifat olam ani bosib o'tor,
Manmanliklar boshin bosib, tebib ketor,
Bosh ko'torib anga suxan qilg'oni yo'q.

Qul Xoja Ahmad, harna bo'lsang faqir bo'lg'il,
Qoyda borsang, bo'ynung qisib, haqir bo'lg'il,
Oshiq bo'lsang, ishq ilgida asir bo'lg'il,
Asir bo'lmay hech kim murod tobqoni yo'q.

- 16 -

Oshiqdari o'ynasa, bu halqaning ichinda,
Hu-Hu teyu jon bersa, bu halqaning ichinda.
Ishq o'tig'a qoynasa, aqlu hushi o'ynasa,
Alloh teyu jon bersa, bu halqaning ichinda.

Jomi sharob ichilur, durru guhar sochilur,
Jonni ko'zi ochilur, bu halqaning ichinda.
Ishq bahrig'a cho'msam men, nola-faryod qilsam men,
"Hu-Hu" teyu o'lsam men, bu halqaning ichinda.

Ruhi holat zikrulloh, la ilaha illalloh,
Ismi a'zam huvalloh, bu halqaning ichinda.
Har kimiga zavq hola, bo'lsa bo'lur bu vola,
Soqiy sunar piyola, bu halqaning ichinda.

Zokir qullar jam' bo'lub, faryod urub, jon uzub,
Soqiy yuror o'rgulub, bu halqaning ichinda.
Kuysa-yonsa, kul bo'lur, o'lsa, uchsa, o'z bo'lur,
Kong'a tushsa, tuz bo'lur, bu halqaning ichinda.

Xizru Ilyos hozir ul, g'avsu g'iyos nozir ul,
Botin ko'zi zohir ul, bu halqaning ichinda.
Toliblarni murshidi, Qul Xoja Ahmad deb oydi,
Bosh o'ynag'il sen dedi, bu halqaning ichinda.

- 17 -

Oshiqlari doim tilar diydorini,
Saharlarda g'aflat birla yotmas bo'lur.
Nodonlardin ushbu sirni pinhon qilib,
Johillarg'a oshiqman deb oytmas bo'lur.

Orif, oshiq dunyo uchun g'am yemadi,
Bu dunyoda izzat-hurmat ber demadi.
Kecha-kunduz ko'z yoshidin ayrilmadi,
Faflat birla g'amlarig'a botmas bo'lur.

Oriflarning dargohidur guhar koni,
Ul tengizda la'lu guhar yo'q imkoni,
Hisobini bilur anda Ishq Sultoni,
Oshiqlarni aqli anga yetmas bo'lur.

Oshiqlari g'avvos bo'lub cho'msa daryo,
Chiqsa andin ulug' durlar bo'lur paydo.
Jondin kechmay jonon yuzin ko'rmoq qoyda?
Emgak birlan tobg'on qo'ldin ketmas bo'lur.

Foniy fano bo'lmay ko'rmas fano mulkin,
Oshiq bo'lsa, pinhon qilur vujud ko'rkin.
Hasrat tongi hasrat birla o'tormukin?
G'am tog'idin emgonmayin o'tmas bo'lur.

Ul uqbadin himmat birla oshomag'ing,
To'rt yuz qirq to'rt yoshing (birla) yoshomag'ing,
Uch yuz oltmish bandi bog'ing bo'shomag'ing,
Mehnat tortmay rohat tongi otmas bo'lur.

Qul Xoja Ahmad eranlarni yod aylabon,
Hikmat oytib, ushbu so'zni qildi bayon,
Tinglangizlar, ushbu so'zni, barcha yoron,
Yalg'on so'zni xaloyiqg'a yoymas bo'lur.

- 18 -

Kecha-kunduz Haq yodini oyg'on oshiq,
Ma'shuq yodin tildin hargiz qo'ymas bo'lur.
Xorliq-zorliq mashaqqatni rohat bilgon,
Bu dunyoning izzatini suymas bo'lur.

Fikru zikri Haq egamni sanosidur,
Diydor talab qilib yurgon gadosidur,
Haqni zikri jumla dardni davosidur,
Dunyolig'din qo'lg'a zarra olmas bo'lur.

Rahm aylasang, bo'ston qilg'ung tog'u cho'lni,
Yo Allohim, yorliqag'il jumla qulni.
Yo'ldin ozg'on gumrohlarg'a ko'rguz yo'lni,
Oshiqlarni izin izlab qolmas bo'lur.

Ayo oshiq, kecha-kunduz Haqni izla,
Zohir yurub, botiningda Arshni ko'zla.
Hikmat o'qub oyat-hadis so'zin so'zla,
Xazon yanglig' qizil yuzi so'lmas bo'lur.

Domlar qo'yub xaloyiqni yo'ldin urgon,
Yalg'on oshiq bo'lub (davu) do'kon qurg'on.
Kecha-kunduz ishrat qilib davron surgon,
Dunyo molin ko'rub ko'zi to'ymas bo'lur.

Saharlari erta qo'pub zori qilg'on,
Yaxshilarga xizmat qilib duo olg'on.
Piri mug'on sori yurub xizmat qilg'on,
Piri mug'on etogini qo'ymas bo'lur.

Piri mug'on - Haq Mustafo beshak biling,
Oti chiqsa, durud oytib, ta'zim qiling.
Sunnatlarin mahkam tutub, ummat bo'lung,
Ummat bo'lg'on shar' yo'lidin yonmas bo'lur.

Oshiq bo'lsang, saharlarda tinmay yig'la,
G'ariblarni izin izlab, ko'nglin ovla.
Dunyoparast nojinslardin bo'yun tovla,
Chin oshiqlar bu dunyoda kulmas bo'lur.

Qul Xoja Ahmad, oshiq bo'lsang, zori qilg'il,
Halqa qurub kim zikr oytsa, yori bergil.
Zikrin oytib, suhbat ichra durlar tergil,
Guhar olg'on hargiz g'ofil bo'lmas bo'lur.

- 19 -

Orif-oshiq jon mulkida alam tortsa,
Yetti a'zo toqat qilmay larzon bo'lur.
Ishq daryosi vujud ichra jo'sh aylasa,
Bexud bo'lub girdob ichra hayron bo'lur.

G'avvos kerak ul daryog'a o'zin solsa,
Qarmoq solib nahanglarin sayd aylasa,
Durru maqsud andin keyin qo'lg'a olsa,
Ondog' murshid xalq ichinda pinhon bo'lur.

Tariqatning yo'li uzoq qilsang safar,
Kimi yetar, kimi yetmas, kimga xatar.
Izlaganlar eranlarg'a oxir yetar,
Er nazari tekkon kishi mardon bo'lur.

Yo'lun topqon mardonlarg'a xizmat qilur,
Ko'b anjuman orosida xilvat qilur.
Ahlu iyol, molu mulkdin uzlat qilur,
Mushkul ishlar bilmon nechuk oson bo'lur.

Har kim kiysa malomatning xil'atini,
Botin rostlab, vayron qilsa suratini.
Hech tortmasa maxluqotning minnatini,
Mundoq oshiq borsa, anda sulton bo'lur.

Oqil ersang, to'g'ri yo'lg'a qadam urg'il,
Mardonlarni suhbatidin bahra olg'il.
Ashobi Kahf itin ko'rub, ibrat olg'il,
Ibrat olg'on xos qullari jonon bo'lur.

"Yo Rabbano, fag'firlano, zunubano!",
Gunohimg'a iqrор bo'lub keldim mano.
Qahr aylasang, qohir sano, qodir sano,
Lutf aylasang, yuz ming osiy xandon bo'lur.

Qul Xoja Ahmad, uzoq yo'lda hayron bo'ldung,
Amaling yo'q, kundin kunga giryon bo'ldung,
Eranlarga yeta bilmay sarson bo'ldung,
Onda borsang nadomatlar chandon bo'lur.

- 20 -

Haq Mavlomning nazari kimga tushsa,
Nodon bo'lsa, bir lahzada dono bo'lur.
Uch yuz oltmish tomurlari nurga to'lur,
To'rt yuz qirq to'rt so'ngaklari bino bo'lur.

Ondin so'ngra vahdat maydin to'yo ichor,
Ahlu iyol, xonumondin tugal kechor.
Alloh deyu qoyda borsa, shayton qochor,
Yetti a'zo hamdin oytib go'yo bo'lur.

Vahdat maydin ichgon oshiq bexud bo'lar,
Mansur yanglig' jondin kechib dorg'a minar.
Ixlos birla pir etogin mahkam tutar,
Piri mug'on nazar qilsa go'yo bo'lur.

Jismim: "Rabbim - jon Alloh" deb yo'lg'a kirgil,
Jonu dilim bir Alloh deb sahar turg'il.
"Ma fi qalbi illalloh" deb yig'lab yurg'il,
Yo'lsizlarg'a Haq Mustafo hudo bo'lur³.

Ishq bahrig'a cho'mgon oshiq guhar olur,
Bulhavaslar oshiqman deb yo'lda qolur.
Tekma nodon, xomtama'lar neni bilur?
Guhar olg'on chin oshiqlar daryo bo'lur.

Dunyo suygon g'ofil odam Haqni suymas,
Bu yo'llarni uqbasi ko'b hargiz bilmas.
Saharlarda chorzarb urub hargiz qo'ymas,
Tongla borsa oxiratda xandon bo'lur.

Haqq'a oshiq bo'lg'on kishi jondin kechor,
Bexud bo'lub, shavq sharobin to'yo ichor.
Ro'zi qilsa jannat kirib hurlar quchor,
«La ilaha illalloh» deb shaydo bo'lur.

Fe'ling ozdi, xaloyiqdin shafqat ketti,
La'nat yog'di, kundan kunga rahmat ketti.
Xoja, mullo, yaxshilardin izzat ketti,
Turluk-turluk alomatlar paydo bo'lur.

Munofiqlar fisq etibon o'zni bilmas,
Oning uchun yaxshilarni ko'zga ilmas.
Ko'ngli qottig', yaxshi so'zga quloq tutmas,
Qiyomatda Haq qoshida rasvo bo'lur.

Kunda yuz ming Alloh desang, anga yoqar,
Ko'z yoshingni daryo qilsang, ma'shuq boqar.
Bag'ring ichra darding bo'lsa, yoshing oqar,
Alloh o'zi chin dardlikka davo bo'lur.

Qul Xoja Ahmad, mehnat qilg'il, olam kuysun,

³ Hudo – to'g'ri yo'l, haq din. She'rdagi hidoyatga boshlovchi ma'nosida qo'llanilgan.

Farishtalar sandin kelib ulush olsun.
Arshu Kursi, Lavhu Qalam nurg'a to'lsun,
Nurdin bahra olg'on ko'ngul safo bo'lur.

- 21 -

Ishq tajalli qilsa kimni vujudinda,
Na qilurin bilmay tun-kun hayron bo'lur.
Zikri fikri Haq visoli bo'lur mudom,
Yosh o'g'londdek ikki ko'zi giryon bo'lur.

Dunyo birla qolmas ani zarra ishi,
Zikrin oytsa, nurga to'lur ichi, tashi.
Alloh degach, ravon bo'lur ko'zda yoshi,
Ishq o'tida kuyub-yonib, biryon bo'lur.

Moumanni, nafsu havo, hirsni qo'ysa,
Piri murshid mukammilg'a o'zin solsa.
Adhamlayin ko'ngul mulkin sivo qilsa,
Barcha mushkul ishi ani oson bo'lur.

Shariatdin tariqatga qadam qo'ygon,
Dunyo ishin tark aylabon Haqni suygon.
Haqiqatning asroridin ma'no olg'on,
Ma'rifatni maydonida uryon bo'lur.

Mundog' bo'lg'on oshiqlarni nishoni bor,
Haq yodini tun-kun oytib qilmas qaror.
Umid etmas bu dunyodin molu dunyo,
Na so'zlagon so'zi aning imon bo'lur.

Qaysi oshiq halqa ichra jonin bersa,
Jondin kechib, shahodatning to'nin kiysa.
Zuhd aylabon o'z nafsini ko'zin o'ysa,
Eranlarni qatorida mardon bo'lur.

Qul Xoja Ahmad, minay desang qushdek Buroq,
Nodonlardin etgil mudom o'zung yiroq.
Qayg'u birla hajru mehnat, tortgil firoq,
Firoq tortgon oshiq tongla sulton bo'lur.

- 22 -

Ey do'stlarim, oriflar xolis suhbat etorlar,
Ul suhbatda ma'rifat durlarini sochorlar.
Suhbat vaqti hozir bo'l, eranlarg'a nozir bo'!
Ul holatda eranlar, erga nazar qilurlar.

Holat vaqti eranlar daryolarg'a yuzlansa,
Tobonlari nam bo'lmay, daryolarni kechorlar.
Murid bo'lsang murshidg'a, mahkam bo'lg'il, ey tolib,
Muridlarin murshidlar har bob bilan sinorlar.

Himmat tutsa eranlar ko'zni yumub ochquncha,
Daryolarni bukarlar, tog'larni ham kesorlar.
Tangri suygon kishining, ishi aning bilandur,
Har kimni Haq suyubdur, borcha ani suyorlar.

O'zlarining murodin chin oshiqlar tilamas,
Ma'shuqining murodin doim alar tilarlar.
Qul Xoja Ahmad, voqif bo'l, fayzu rahmat eshigin,
Zikru toat vaqtida, farishtalar ochorlar.

- 23 -

Ko'ngul ichra kirib javlon qilduq ersa,
Ishq otlig' sultonini ko'rduq ersa.
Soni' qudrat ilohimg'a boqtuq ersa,
O'shal yerda hol ilmini ko'rung, do'stlar.

Ishq sultoni g'orat qildi aqlimizni,
Ham quvladi nafsu shayton, kibrimizni.
Shukru lillah, bilduk emdi rabbimizni,
Ilhom birla beror ma'no, sezduk, do'stlar.

Ilhom indi Haq taolo rahmatidin,
Xojam sundi ushbu vahdat sharbatidin.
Bo'lduq emdi ul Muhammad ummatidin,
Qol ilmimiz holg'a badal bo'ldi, do'stlar.

Avval fano, oxir fano, bo'lmoq fano -
Ul maqomg'a yetgon oshiq qilmas sano⁴.
Jononimiz jamolini haqdur ko'rduk,
Jon jonga ulandi, bilduk, do'stlar.

Jonimiz jamoli haqdur ko'rduk,
Jon ichra bilinur emdi tahqiq bilduk.
Ilhom yetti Subhonimdin, emdi sezduk,
Na kim kelsa, Haqdin ilhom bilduk, do'stlar.

- 24 -

⁴ Sano – mag'rurlanish; porlash, yaltirash.

Ayo do'stlar, xabar berib shariatdin,
Tariqatda Alloh yodin oying, do'stlar
Orif jonlar xabar berur haqiqatdin,
Alloh teyu Haq zikrini oying, do'stlar.

Er - ul turur, qulman teyu qulluq qilsa,
Qo'rqub Qahhor otidin ul farmon tutsa.
Yetti tamug' uchqunig'a qarshu kelsa,
Alloh desa andin qaytar, biling, do'stlar.

Kimki Alloh dedi, anda o'zin tobti,
Haqiqatning so'zin so'zlar o'lar vaqti.
Necha yillar Shaddod, ko'rung, uchmoh yopti,
Kirolmadi, andin ibrat oling, do'stlar.

Bormu eran, ondog' ishdin rozi bo'lsa?
Inonmasun dunyosig'a Qorun bo'lsa.
Ming yashag'on Luqmon hakim o'lar bo'lsa,
Yo'qtur o'lmay qolg'on munda, biling, do'stlar.

Uchmoh ichra o'run bergay qayu jong'a,
Kimki toat birla ishlab chiqsa tongg'a.
Isrofilni suri kirsqa qayu jong'a,
Biz Muhammad ummatimiz, biling, do'stlar.

Qul Xoja Ahmad, Haq zikrini oysang mudom,
Rahmat yog'or boshing uzra alad-davom.
Eranlarning xizmatida bo'lsang mudom,
Ozod qilsa, dorus-salom borur, do'stlar.

- 25 -

Oshiqdari qolni o'qub holg'a kirsqa,
Hol bahrig'a cho'msa, g'arqob bo'lor, do'stlar.
Qol birla hol bir kemadur, muni bilsa,
Qolsiz, holsiz ul daryodin o'tmas, do'stlar.

Bu hol yo'li nozik yo'ldur, xatari bor,
Olim qolsiz qadam ura, uqbalar bor.
Piri komil-mukammilsiz o'tmak dushvor,
Qol ilmini bilgon o'mon o'tor, do'stlar.

Ushbu yo'lda rahbarsizlar bisyor erur,
Shayton lain kashf ko'rsotib ko'b ozg'urur.
Beilm odam bu nisbatga mag'rur erur,
Oning uchun aro yo'lda qolor, do'stlar.

Qulluq uldur Qur'on o'qub amal qilsa,

Qolni o'qub, holni o'zga darbar qilsa,
Piri komil mukammilga xizmat qilsa,
Ikki dunyo charog'i deb oying, do'stlar.

Beilm odam shayxliq qilsa, rivoj tobmas,
Nozuk yo'ldur, beilm hargiz bilsa bo'lmas.
Ey do'stlarim, shayx bo'lmaqliq oson emas,
Rahbar teyu shar' yo'lida yurung, do'stlar.

Piri komil har tolibga bermas irshod,
Tolib bo'lsa tun uyqusin qilsa barbod.
Ko'b poygada o'zub kelmas har yaxshi ot,
Riyozatni qottiq chekkon o'zor, do'stlar.

Jumla tolib ibodatqa ojiz kelgoy,
Tahajjudni vaqti birla tuzolmag'oy,
Nisfi shabdin turub virdin qilolmag'oy,
Piri komil anga ruxsat bermas, do'stlar.

Alloh degon bandalarni inoyati,
Talabida yurgon banda Haq rahmati,
"Fazkuruni azkurukum" Haq oyati,
Dam g'animat, Alloh zikrin oying, do'stlar.

Mardu zanga, o'g'ul-qizga ilm farz dedi,
"Talab ul-ilmi farizatun" deb rasul oydi,
"Ma yajuzu bihis-solat" ilm zaruriy,
Tirik borsiz, to o'lguncha o'qung, do'stlar.

Mullo bo'lub, ma'no o'qub, kitob oytsa,
Yo'lni topib, yamon yo'ldin rostga qoytsa,
Pir etogin mahkam tutub xizmat etsa,
Toatlik qul o'lsa armon qilmas, do'stlar.

Ushbu yo'lg'a riyozatlik tolib kerak,
Nafs-havoni qo'yub toat qilmoq kerak,
Jafo tortib pir nisbatin tutmoq kerak,
Riyozatsiz Haqqa vosil bo'lmas, do'stlar.

Beilm shayxliq da'vosini qilib bo'lmas,
Aso bo'lmay qarong'uda yurub bo'lmas,
Ko'rmas bo'lsa, chuqur yerni ko'rub bo'lmas,
Quduq ichra tushgon omon qolmas, do'stlar.

Piri murshid qilsa mudom amri ma'ruf,
Muruvvatlik, shirin so'zlik, yaxshi xo'yluk,
Kecha-kunduz riyozatni cheksa ul xo'b,
Ondog' pirni xizmatida yurung, do'stlar.

Haqqa oshiq bo'lub aydi Qul Xoja Ahmad,
Alloh kafil dardimizga, qil ibodat,
Qolu holni jondin tortib qil riyozat,
Toatlik qul jamolini ko'ror, do'stlar.

- 26 -

Qaro otiga minmaguncha, qaro ko'rmas,
Qaro lochin qo'nmaguncha, sirni ko'rmas.
Sirni ko'rgon oriflari munda turmas,
Sahar vaqtda jonni qiynab turung, do'stlar.

Qaro lochin qayrilibon qanot qoqar,
Oshiq uldur, tan-jonini o'tqa yoqar.
Piri mug'on nazar qilib anga boqar,
Shunqor yanglig' qanot qoqib uchar, do'stlar.

Davlat yanglig' shunqor qushi kimga qo'nar,
Lochin yanglig' halqa ichra o'zin urar.
Jonni qushi parvoz qilib hozir turar,
Hozir bo'lub tavba qilib yurung, do'stlar.

Ayo do'stlar, oxir bo'ldi zamonamiz,
Hech qolmadi bu dunyoda nishonamiz.
Xabar berdi "aduvvan" deb jononamiz,
Alloh zikrin tinmay oytib yurung, do'stlar.

Ro'zi "nahnu qasamno"da ulush berdi,
Ulush olg'on bandalari yo'lg'a kirdi.
Sham'in ko'rub parvonadek o'zin urdi,
Jonni jong'a payvand qilib yurung, do'stlar.

Haq rasulning oyg'onlari keldi, bo'lg'oy,
Oxir zamon nishonasi bo'ldi, bo'lg'oy.
Fisqu fasod dunyo ichra to'ldi, bo'lg'oy,
Turluk-turluk da'vo ishni ko'rung, do'stlar⁵.

- 27 -

Olimni tutqil izzat, qilg'il ikrom,
Olimni Qur'on ichra o'gor, do'stlar.
Olimlar ochor jumla mushkulotni,
Johillar jahlini kim to'kor, do'stlar.

Haq-nohaq(ni) bayonini olim bilur,

⁵ Hikmat tugallanmagan.

Halol-harom farqin omi qoydin bilur?!
Olimlardin omilar ko'b foyda olur,
Bu dunyoda yaxshi otin qo'llar, do'stlar.

Johil avom olim so'zin hech tinglamas,
Tekma johil o'zini hech o'nglamas.
Olimni Alloh omig'a teng aylamas,
Har olim yuz ming omig'a yetor, do'stlar.

Bo'lmasa olim avom nega yaror,
Qilmas erdi yeru ko'k, olam qaror.
Qilmishi uchun olim yozuq ko'ror,
Ko'k tabo oshmas yerda turor, do'stlar.

Dinu dunyo olim bilan bo'lur hosil,
Ibodat qilsa qabul, Haqqa vosil.
E'tiqod qil, kerak bo'lsa arig' nasl,
Chin oshiq bir so'zga bosh egor, do'stlar.

Avom tandur olim erur tanda jontek,
Shoh Husayn bo'lsa olim kerak ham tek,
Insu jinda olim-malak omi jintek,
Tutmangiz ishkal zinhor inkor, do'stlar.

Olimlarni xor ko'rmak ermas ravo,
Xor ko'rmagoy ul ham yana yer-ko'k, havo.
Nechakim faqir, miskin ul benavo,
Olimni xor ko'rmangiz zinhor, do'stlar.

Olimni xor ko'rsa ul kufru nifoq,
Nass hadis bor insu jin bil-ittifoq,
Olimni suygon mo'min yuzi offoq,
Savoli yo'q yozuqidin inkor, do'stlar.

Xoja Ahmadga ilhom berdi oysun teyu,
(Har) olimni e'zozini bilsun teyu,
Har kim bilsa, muni amal qilsun teyu,
Olim izzatin qilg'on jannat kiror, do'stlar.

- 28 -

Sahar sayrar bulbullar, gul yodidin har zamon,
Sen sayrasang na bo'lg'oy, Haq yodidin har zamon.
Har qurtu qush oytodur har nav' birla sanoni,
Qurtu qushcha bo'lmading, Hu demading har zamon.

Subhidamda turg'oylar, roz oytushur Haq bilan,
Senda himmat bo'lmadi, roz oytmading bir zamon.

Dunyog'a g'arqob bo'ldung, kufru isyong'a to'ldung,
Emdi o'zungga kelding, fikr qilg'il har zamon.

Qo'yg'il dunyo fikrini, qilg'il Haqni zikrini,
Buzgil shayton mulkini, zokir bo'lg'il har zamon.
Chin o'larsan begumon, buzulur bu xonumon,
Necha o'qusang Qur'on, imon etgil bir zamon.

Qul Xoja Ahmad, belingni ikki yerdin bog'lagil,
Kelsa ajal qo'ymasdur, joning olur shul zamon.

- 29 -

Keling, do'stlar, pir xizmatin bayon aylay,
Eshitib, uqung, xizmat qiling, do'stlarimo.
Xorliq-zorliq, mashaqqatni ayon aylay,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Ursa-so'ksa pir etogin mahkam tutgil,
Ayo tolib xizmat ichra qonlar yutgil.
Jon ber desa ixlos birla jondin o'tgil,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Tolib bo'lsang, yo'l ostida bo'lg'il tufroq,
Vaqti kuzda daraxtlardin tushgon yafroq.
Oshiq bo'lsang, diydorig'a bo'lg'il mushtoq,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Chin tolibg'a pirdin tegar kunda sonchiq,
Zohir sonchiq botin ichra boldin totliq.
Jazbi holat in'om qilg'oy ishqi qottig',
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Ingronmag'il pirdin tekxa har dam jafo,
Diydor talab ikki olam so'rmas vafo.
Ro'zi mahshar dillarini qilg'oy safo,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Piru komil mukammilni taniy desang,
Xuni jigar yegil, agar tolib bo'lsang.
G'oziy der(lar) bul maqomda o'lub borsang,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Piru komil mukammilni farqi bo'lg'oy,
Piru komil xulqlar birla qo'lung olg'oy.
Mukammal (pir) botin ichra yo'lg'a solg'oy,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir amrini tutmagonni valloh ko'rdim,
Do'zax ichra nechuksan deb holin so'rdim.
Maloiklar ura berdi, men ham urdim,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Bu olamda yaxshilardin qochib o'ttum,
Haqdin kechib shayton so'zin mahkam tuttum.
Ey noinsof, dunyo uchun qonlar yuttum...
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir xizmatin qilg'on kishi nuri ravshan,
Diydoriga Alloh o'zi va'da qilg'on.
Shak kelturub, yalg'on tolib yo'lda qolg'on,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir xizmatin qilg'onlarni bo'yni sinuq,
Xizmat qilg'on toliblardin qochg'oy tamug'.
Pir ta'rifin hech tunganmas, oytsam qamug',
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir xizmatin qilg'on kishi dasti daroz,
Ul sababdin dunyo birla doim aroz.
Ashki surxi, rangi, zardi Haqqa niyoz,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Xizmat qilg'on yetor oxir Xudoyiga,
Piri mug'on zomin bo'ldi gunohiga.
Pir yetkurgoy Haq taolo panohiga,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir xizmati, ey toliblar, oson emas,
Toliblari pir oldida misli magas.
Adab saqlab, pir oldida taom yemas,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pirni lutfi Haqni lutfi tariqatda,
Haq in'omi pirga yetar haqiqatda.
Hodiy bo'lub yo'lg'a solg'on ma'rifatda,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pir xizmati - Haq xizmati adab qilung,
Sahar vaqtda nazar qilur, ogoh bo'lung.
Ey toliblar, bedor bo'lub yo'lg'a kiring,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Xizmat qilg'on toliblari Haqqa yaqin,
Kimni ko'rsa tavoze'liq, so'zi hazin.
Inshaalloh, ondog' tolib Haqqa yaqin,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Piring - g'assol, murid - murda so'zlayolmas,
Ko'ngul bergon pirdin o'zga ko'zlayolmas.
Haqni tobgon Haqdin o'zga izlayolmas,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Pirsizlarning bayonini oytay sizga,
Ro'zi mahshar rangi ro'yi bo'lg'oy o'zga.
Tolib bo'lsang, quloq soling yaxshi so'zga,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Zori qilib kimga borsa, qo'lin olmas,
Hidoyatda dod aylasa, yo'lg'a solmas.
Ondog' qulda iymon-islom dini bo'lmas,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Hodiyman deb shayton lain yo'lg'a boshlar,
It suratlik bo'lub ani qopib tishlar.
Haybat qilib, do'zax ichra eltib tashlar,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Do'zax ichra vo vaylato, nadomato,
Nola qilg'on, qachon bo'lg'oy qiyomato.
Haqqa qullug' qilmadim deb nadomato,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Xuni jigar yutub aydim sizga hikmat,
Duo qilay, sizlarni ham qilg'oy rahmat.
G'ayrat qilib, Haq soriga bog'lang himmat,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

Qul Xoja Ahmad, sodiq bo'lub pirga borgil,
Etagiga yuzing surub, ulush olg'il.
Ilig-ayog' qoim qilib hozir turgil,
Eshitib, uqub, xizmat qiling, do'stlarimo.

- 30 -

Yig'lamaymu tavba qilmay haddin oshtim?!
Shayton lain makri birla turfa shoshtim.
Nazar qildi piri mug'on sori qoshtim,
Tavba qilib, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Haq rasulning inoyati bo'ldi mango,
Oyat-hadis so'zin bayon qildim sango,
Tobe' bo'lub, oytgonlarin qilg'il anga,
Tobe' bo'lub, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Ummat bo'lsang, durud oytib tobe' bo'lg'il,
Oti chiqsa, durud oytib ta'zim qilg'il,
Rizqu ro'zi harna bersa qone' bo'lg'il,
Qone' bo'lub, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Haqiqatlik bandalarga ro'zi berur,
Yeyib-ichib ne'matlarin yodin oytur.
Otin eshitib, adab qilib ta'zim qilur,
Ta'zim qilib, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Haq taolo bo'yin olgon munda turmas,
Johil qullar o'zin ko'rar-aybin ko'rmas.
Jinsi odam oshiqliqda dam urolmas,
Oshiq bo'lub, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Chin ummatlar jondin kechib diydor ko'rdi,
Nav tolibdek halqa ichra o'zin urdi,
Qoyda borsa ishq do'konin anda qurdi,
Do'kon qurub, diydor ko'rung, do'stlarimo.

Ummatman deb tilda oytur, dilda - yalg'on,
Nafsi uchun o'z jonini o'tga solgon.
Shayxman teyu kishi molin zo'r(la) olgon,
Nazrin olmay diydor ko'rung, do'stlarimo.

Qul Xoja Ahmad, dunyo ko'rsang, qocho ko'rgil,
Qanot qoqub havo sori ucho ko'rgil.
Ahlu iyol dushman sango, kecho ko'rgil,
Judo bo'lub, diydor ko'rung, do'stlarimo.

- 31 -

Xilvat kirib, do'stlarim, yod etoluk doimo,
Muhabbatni sharobin no'sh etoluk doimo.
Muhabbatning sharobin hech kishiga bermaslar
Bag'ir qonin oquzub, oshiq ichor doimo.

Muhabbatning sharobin ichgon oshiq nishoni,
Vola bo'lg'on bulbuldek, faryod qilur doimo.
Murid - murda, pir - g'assol, o'qub yurur hasbi hol,
Ko'ray debon ul jamol, javlon qilur doimo.

Muridlarin tarbiyat, kunda yuz ming xosiyat,
O'zlarin cho'pon sifat, cho'pon qilur doimo,
Halqa qurub eranlar, Hu zikrini boshlasa,
Ul Zikriyo payg'ambar hozir bo'lur doimo.

Ondin so'ngra Haq nurin zokirlarga sochorlar,

Maloiklar saf to'lub, arra boshlar doimo.
Muhabbat sharobini qo'lg'a olib Muhammad,
Zokirlarg'a sunubon, soqiy bo'lur doimo.

Muhabbatni sharobin ichgon uchun Xoja Ahmad,
Arsh ustiga qo'nubon, parvoz qilur doimo.

- 32 -

Ma'rifat bo'stoni ichra kirib,
Avval tavhid daraxtini ko'rdum anda.
Ul daraxtning har shoxida mevasi bor,
Subhon Izim ro'zi qildi oldim mano.

Ul daraxtning aslin bilsang, Hudin ermish,
Tafrid, tajrid chashmalari suvdin ermish.
Ul daraxt oshiq'larning yeri ermish,
Mushohada qilduq, do'stlar, hazratinda.

Tekma nodon ul daraxtning yeri ermas,
Nafsim degon ul mevadin hargiz yemas.
Xomtama'lar nafsi uchun nelar demas,
Nafsdin kechgon yaqin bo'lur qurbatinda.

Nafsdin kechdim, jon hijobi o'tru keldi,
Jondin kechtim, jonim jong'a qorshu keldi.
G'aybg'a tushub, g'aybg'a kirib g'oyib bo'ldi,
Hasrat uzra hasrat o'ti g'urbatinda.

Avval himmat maqomig'a kirgil dedi,
Azamatliq podshohlig'im ko'rgil dedi.
Ul tavhid mevasidin yegil dedi,
Lutfi birlan yedurdi ishq ne'matinda.

Kimga baxshish berdi ersa, bo'lsun qutlug',
Sad hazoron jonim bo'lsa, bo'lsun bulug'.
Ul daraxtning sifati(dur), do'stlar, ulug',
Shukrin oytur, qulluq qilsun xizmatinda.

Ul daraxtning soyasinda o'lturgoylar,
Shavq sharobin ichib ruhin qondurgoylar.
Mosuvodin o'zni tamom yig'durgoylar,
Qaror qilmas ishq tilayu himmatinda.

Do'st tilagon ul bo'stonda qaror qilmas,
Haqiqatlik oshiq'lari ishqsiz bo'lmas.
Ko'ngul mulkin bersa anga ko'zga ilmas,
Taqvo qilur ichor nabot sharbatinda.

Do'st uchun dunyo uqbo mulkin solib,
Mavt o'ti ichra kirib kuyub-yonib,
Necha quvsa dargohidin qorshu kelib,
"Arini!" deb zor yig'layur hazratinda.

Qul Xoja Ahmad kirdi ko'runq maydon ichra,
Ko'rdi tavhid daraxtini bo'ston ichra.
Ul daraxtning sifati(dur) Qur'on ichra,
Xabar berdi ul Ibrohim surasinda.

- 33 -

Ogohsizin kechti do'stlar essiz umrim,
Vo darig'o, borib anda na oyg'oyman.
Fazli birla hukm qilsa - davlat mango,
Adli birla so'ror bo'lsa, na oyg'oyman?

O'ttuz oshti, qirgg'a yetti yoshim mani,
Bilmasmankim, nechuk kechti umrum mani.
Tongla kuni nechuk bo'lg'oy ishim mani,
Miskin bo'lub qayon sori qoyrilg'oyman?

Ma'siyatni daryosig'a g'ariq bo'lub,
Yurumishman shayton birla rafiq bo'lub.
Tun-kun yig'lab, ko'zda yoshim arig' bo'lub,
Rasvo bo'lub borib anda na oyg'oyman?

Ozuqsiz(in) yo'lg'a kirgon o'lmog'i bor,
Ko'ksiz daraxt chechaklanib so'lmog'i bor.
Mujrim qullar borsa anda so'rmog'i bor,
So'rar bo'lsa, man qul anda na oyg'oyman?

Bu dunyoni mungu yo'qin emdi bildim,
Bu asig' ishlarimdin emdi yondim.
Qul Xoja Ahmad, dargohing'g'a sig'nib keldim,
Qo'rqadurman qayu so'zg'a tutulg'oyman.

- 34 -

Saharlarda chorzarb urub Rabbim desam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?!
Hasratida boshdin ayoq vird aylasam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Tunlar qo'pub dargohig'a sano qilsam,
Boshim qo'yub hazratig'a duo qilsam.

Qon yosh to'kub ko'zlarimdin, bag'rim tilsam.
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Alloh uchun mardonavor jonim bersam,
Zor ingrayub zokir bo'lub Rabbim desam.
Ahlu iyol, xonumonim yatim qilsam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Mansurdek "Analhaq" deb yig'lab yursam,
Shibliydek oshiq bo'lub samo' qilsam.
Boyaziddek tun-kun tinmay Ka'ba borsam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Yaxshilarni suhbatida qoim bo'lsam,
Hu-Hu teyu zikrin aytib doim bo'lsam.
Oshiqларdek charx urubon jonim bersam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Ayyub sifat qurt ranjig'a sobir bo'lsam,
Yahyo sifat ko'zlarimdin qon yosh to'ksam.
Muso sifat Tur tog'ida toat qilsam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Yunusdek daryo ichra baliq bo'lsam,
Yusufdek quduq ichra tun-kun qolsam.
Ya'qubdek Yusuf uchun qon yig'lasam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Ayo do'stlar, hech qilmadim yaxshi amal,
Eranlarni izin izlab qilmay jadal.
Bexabarman, sharmandaman ro'zi azal,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Men daftari soniy aydim dardga davo,
Tufroq sifat bosib o'tsa mani ravo.
Yig'lab keldim eshigingga man benavo,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Tili bilan ummatman deb yalg'on so'zlar,
Va'zin aytib xaloyiqqa, dunyo izlar.
Kishi molin olmog' uchun har yon darlar,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Alloh teyu sidqim bilan tavba qilsam,
G'iybat qilg'on tillarimni yuz ming tilsam.
Haqdin qo'rqub dunyo ishin ortqa solsam,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Hikmat o'qub ixlos qilib yo'lg'a kirgon,

Yaxshilarni izin izlab duo olg'on.
Bulhavaslar oshiqman deb yo'lda qolg'on,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

Qul Xoja Ahmad, hikmat oyg'il oshiq'larg'a,
Sidq bilan yo'lg'a kirgon sodiqlarg'a,
Ixlos bilan Haqni degon loyiqlarg'a,
Dargohida Xojam qabul qilarmukin?

- 35 -

Subhon Izim hidoyatni ro'zi qildi,
Telim hijob ko'nglimizdin ketormukin?
Tuni-kuni hazratiga Alloh desam,
Munglug' banda maqsudig'a yetormukin?

Ma'rifatning bo'stonida bulbul bo'lub,
Haq yodida doim mudom mashg'ul bo'lub.
Qulluq qilsam hazratig'a chin qul bo'lub,
Bu holatda rihlat tongi otormukin?

Egri yo'lg'a yurdum, doim xato qildim,
Emdi bildim, o'z jonima jafo qildim.
Dargohinga yaqom tutub yano keldim,
Lutf aylabon tavbam qabul etormukin?

Eranlarni izin izlab yo'lg'a kirsam,
Ostonangda duo qilib yuzum sursam.
G'ariblarni ko'nglin ovlab duo olsam,
Bu ish birlan mani ishim bitormukin?

Nadomatda tuni-kuni yoshim to'ksam,
Xudoyimg'a zori qilib arz aylasam.
Yaxshilarni hazratig'a shafi' bo'lsam,
Qul niyozi beniyozg'a yetormukin?

Ahmad, sani essiz umrung yeldek o'tti,
Dunyo tilab oxiratni sham'i o'chti.
Ma'siyat(ni) paymonasi to'ldi-toshti,
Rahmon Tangrim gunohimdin o'tormukin?

- 36 -

Qorong'u tun ichinda yo'l adashtim,
Yorug'lig' tongi nogoh otormukin?
Qulovuzsiz yo'lg'a kirib turfa shoshtim,
Sayqal bersam zangorlarim ketarmukin?

Ayo do'stlar, bu yo'llarda hayron bo'ldum,
Boshim qotti, aqlim ozdi, sarson bo'ldum,
Ikki olam barbod urub uryon bo'ldum,
Otqon tongi g'aflat bilan botarmukin?

Eranlar ushbu yo'lda jondin kechti,
Zikrin aytib saharlarda bag'rin teshti,
Jafo tortib bu dunyoning zahrin ichti,
Ondog' oshiq rohat bilan yetarmukin?

Oshiqlari tunlar qo'pub zori qilg'on,
Muhabbatning daryosidin guhar olg'on,
Bulhavaslar oshiqman deb yo'lda qolg'on,
Boyaziddek o'zin bir kun sotarmukin?

Kecha-kunduz samo' qilib yig'lag'onlar,
Xizmat qilib ishq sirrini anglag'onlar,
Himmat qurin belga mahkam bog'lag'onlar,
Shundog' bo'lmay vahdat maydin totarmukin?

Jafo chekmay, mehnat tortmay vafo yo'qtur,
Jafo tortqon oshiqlarni ko'ngli to'qdur,
Jafo tortmay, mehnat ko'rmay rohat yo'qtur,
G'ofillar(i) hasrat bilan o'tarmukin?

Ayo oshiq, kecha-kunduz tinmay yig'la,
Muhabbatning fo'tasini belga bog'la,
Chor zarb urub saharlarda yurak dog'la,
Oshiqlari rohat bilan yetarmukin?

Vo darig'o, o'tti umrum, to'ymay qoldim,
Bu dunyoning muhabbatin qo'lg'a oldim,
Dunyo izlab din ishini ortqa soldim,
Tavba qilsam Xojam qabul qilarmukin?

Ayo do'stlar, saharlarda nola qilg'il,
Ko'z yoshingni oquzubon jola qilg'il,
Haq zikrini aytib o'zung vola qilg'il,
Vola qilg'on Haq vasliga yetarmukin?

Qul Xoja Ahmad, kechalarda qoim bo'lg'il,
Toat qilib kunduzlari soim bo'lg'il,
Mansur yanglig' "Analhaq" deb doim bo'lg'il,
Oshiq bo'lg'on boshi dorda ketarmukin?

Rabbim Alloh debon ko'zdin yoshim sochsam,
Qulum debon maning holim so'rg'oymukin?
Yuz ming turluk gunohimdin tavba qilsam,
Rahmi kelib tavbam qabul qilg'oymukin?

Tilim bilan Alloh zikrin joriy qilsam,
Sahar vaqtda qo'pub yig'lab zori qilsam.
Himmat qilib kecha-kunduz kori qilsam,
Dargohida Xojam nazar solg'oymukin?

Masjid kirib namoz qilsam zohidlardek,
Ishq o'tig'a kuyub yong'on oshiqlardek.
Yalg'on so'zni tilga olmay sodiqlardek,
Oriflardek Haqqa vosil bo'lg'oymukin?

Pir etogin tutub Haqdin qilg'oy talab,
Har maqsudum bo'lsa pirdin qilsam talab.
Ushbu yo'lda doim pirdin madad tilab,
Madad bo'lsa, ishim ravon bo'lg'oymukin?

Yo Rabbano, yoding bilan bo'lsam mudom,
Bori umrum zikring bilan bo'lsa tamom.

.....⁶
Talab qilsam hojat ravo bo'lg'oymukin?

Qo'l ko'torib pirdin duo olsam derman,
Belin bog'lab xizmatida tursam derman.
Himmat qilib rost yo'lig'a kirsam derman,
Ko'ngul borib anda nishon bo'lg'oymukin?

Har kechani qadr bilib uyg'oq tursam,
Xizr bilib kimni ko'rsam, duo olsam.
Quli bo'lub ma'no so'ray, kimni ko'rsam,
Ushbu ishdin murod hosil bo'lormukin.

G'ayrat qilib dargoh sori qadam qo'ysam,
Erta sahar g'aflatdaman yotmay tursam.
Sivo bo'lub barchasidin Haqni so'rsam,
Sivo bo'lsam Haqdin madad bo'lg'oymukin?

Qul Xoja Ahmadni ushbu so'zi orzu erur,
Orzusig'a yetolmayin qayg'u yeyur.
Taqlid qilib Hu zikrini oytib yurur,
Hu-Hu desam sohibdilon bo'lg'oymukin?

- 38 -

⁶ Matndan tushib qolgan va o'qib bo'lmaydigan o'rinlarga ko'p nuqta qo'yildi.

Ishq kimyoyi ahmar, olam do'kon emasmu?
Mardi Xudog'a ma'lum, usta do'kon emasmu?
Ko'nglumda ishq Turi, tushti tajalli nuri,
Har bir oting zuhuri, sham'i jahon emasmu?

Sartosari jahong'a, boqsa baloyi to'fon,
Ey qavmi Nuh qo'rqing, Haq kishtibon emasmu?
Eman daraxtidinkim Musog'a o't ko'rundi,
"Inni analloh" oytur, asrori jon emasmu?

Isoyi ruhparvar, tarki taalluq aylar,
Ko'k sahnida qalandar, yaxshi makon emasmu?
Yahyoni yig'i tutti, Odam o'zin unutti,
Yunusni nahang yutti, bu imtihon emasmu?

Xush har Hayyu Subhon, xush qudrat, xush ilhon,
Jannat ichinda Rizvon, bir bog'bon emasmu?
Oshiq murodi dilbar, zohidni mayli minbar,
Jomi xurramni istar, Haq lomakon emasmu?

Ayni sahardadur gul, oshufta misli bulbul,
Ko'rgoch ani qizil gul, ruxsori qon emasmu?
Zinhor, ey suxan var, behuda to'kma gavhar,
Ko'ngul xazonasig'a til, posbon emasmu?

Maxdumi pokbozi, parvozi shohbozi,
Sohib xuruj g'oziy, chun Arslon emasmu?
Maxmur oldi dilu jon, quydi mayi arg'uvon,
Sulton Sotuq Bug'roxon, piri mug'on emasmu?

Dargohlari kibriyo, islom ochib beriyo,
Sarhalqai avliyo, sohib Qur'on emasmu?
Avlodi anbiyodur, sardori avliyodur,
Mardi rahi Xudodur, oliy nishon emasmu?

Davr davri Ahmad, xoyr ul-bashar Muhammad,
Dunyovu ding'a sarmad, shar'i bayon emasmu?

- 39 -

"Mutu qabla an tamutu" hadisi bor,
Ul olami faxri rasul oytmadimu?
Mustafoning so'zin emdi o'qumading,
Sen uqmasang, burung'ilar uqmadimu?

Uqoy desang, pir etogin mahkam tutqil,
Tavba qilib dunyo molin ortqa solg'il,

Urub nafsni shayxing uchun o'zung sotqil,
Shundog' pirga murid o'zin sotmadimu?

Erga ilging bergil, joning fido qilg'il,
Yurma yiroq, bo'lma nohaq, beri kelgil,
O'lmaq haqdur, o'lmas burun tavba qilg'il,
Ko'b kishilar tavbasizin o'tmadimu?

O'lsa, vale nafsi o'lar, ruhi o'lmas,
Sir so'zini nodonlarg'a oytsa bo'lmas.
Sir so'zini nodon, johil qabul qilmas,
Bo'lsa mahal oqil qabul qilmadimu?

Haqiqatliq er so'zini nodon bilmas,
Qilu qoldin so'z so'zlasa, majoz emas.
Yancha chobsang, qilich bo'lsa, toshqa o'tmas,
Loyg'a chobsang, qilich anga o'tmadimu?

Bersa ilig, tutsa etak, so'zga yetor,
Yuz ming aning halovati bekor o'tor.
Pirni suygon dunyo molin toshlab ketor,
Oxiratlig' dunyo toshlab ketmadimu?

Yetgoymukin tirikligim yozu kuzga,
Kelgoy xazon yeli yanglig' ajal bizga.
Jonimizni tanimizdin oyrur o'zga,
Kim ul jonni oyrib tandin ketmadimu?

Tavba bilan tirikligin qilsa bu qul,
Qilsa toat, etsa tavba doim bu qul,
Nafsu havo bu shaytong'a bermasa yo'l,
Tavba yo'lin yaxshi qullar tutmadimu?

Qul Xoja Ahmad, tavba qurin bog'lag'il san,
Nafsu havo dushmanlarni quvlag'il san.
San, Tangrini xos qulidek yig'lag'il san,
Yig'lag'on qul Haq diydorin ko'rmadimu?

- 40 -

Ayo do'stlar, umrum tongi otor bo'ldi,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?
Jonim tandin oyrilibon yotor bo'ldi,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

Beshdin o'ng'a kirdim ersa yoshman dedim,
Yigirmada taxt ustida sulton bo'ldum.
O'ttuz yoshni olib qo'lg'a o'tru turdum,

Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

Qirqqa kirib, qanot qoqib qoyilmadim,
Gunoh(lar)im to'ldi-toshdi, oyrimadim.
Isyon qilib o'lorimni man bilmadim,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

Ellik yoshab yoshim maning bo'ldi tamom,
G'animatdur, bilsang, ani har xosu om.
Mo'min qulning quloqig'a budur kalom,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

Oltmish uchdur payg'ambarning yoshin bilsang,
Farzu sunnat buyrug'ini ado qilsang.
Qazo yetsa, oxiratqa safar qilsang,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

Qul Xoja Ahmad, qo'yg'il emdi dunyo fikrin,
Jahd aylagil, tinmay oyg'il Haqni zikrin.
Hozir bo'lub o'loringni emdi bilgin,
Emdi izlab, yo Rab, sani toparmanmu?

- 41 -

Bildim emdi hazrating'a ko'b yozmishman,
Qamug' do'st-la bu yo'l ichra (ko'b) ozmishman.
Qulovuzsiz qorong'uga yo'l ozmishman,
Ko'nglum tongi otib, ko'rub qo'bmayinmu?

Ko'ngul tongi otti ersa, qurdi bozor,
Tafakkurni daryosig'a kirib so'zlor,
Shavq sharobin ichsam deyub ko'nglum sezor,
Sir sharobin quyo berdi, qo'ymayinmu?

Qamug' do'stlar, kechti, ko'rung, keldi sazo,
Yurumishman telbalardek yo'ldin ozo.
Sir sharobin ichtim ersa berdi mazo.
Oxiratni asbobini qurmayinmu?

Oxiratni asbobini qurdi yoron,
Haq rasulni sunnatini tutti yoron.
Qani avval sizdin burun o'tgon karvon,
Man alarni izin izlab, yetmayinmu?

Vo darig'o, kechti umrum g'aflat birlan,
Savol so'rsa, javobi yo'q hujjat birlan.
Bermagoysiz o'tru kelsa, mehnat birlan,
Emdi muzlab, qordek erib, oqmayinmu?

Vo darig'o, kechti umrum, qoldi boqo,
Yigitligim yeldek o'tti, suvdek oqo.
Miskinlikni maqomida yirtib yaqo,
Tutub tavba o'ti birlan kuymayinmu?

Qul Xoja Ahmad yetti ishqni bisotina,
Inshaalloh, Haq yetkurgoy niyyatina.
Ishondim man Haq kalomi oyatina,
Bo'ldim rafiq, o'tgulardin o'tmayinmu?

- 42 -

Haq rasuli o'lmas burun o'lung dedi,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?
"Mutu qabla an tamutu" bo'lung dedi,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

Ayo do'stlar, diydor uchun ado bo'ldum,
Bu dunyoda mehnat tortib gado bo'ldum,
Fano bo'lub xonumondin judo bo'ldum,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

Muhabbatning daryosida cho'mub botib,
G'avvos kabi ul daryodin guhar topib,
Jonim berib shavq sharobin to'yo ichib,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

Avval-oxir xo'blar ketti, qoldim yalg'uz,
Nodonlardin eshitmadim bir yaxshi so'z,
Dilim yo'qtur, tilim yo'qtur, quloq ham ko'z,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

Anbiyolar o'lmay turub tirik o'ldi,
Bu dunyoda jafo tortib nurg'a botti,
Kofirlardin ko'b malomat, jafo tortti,
O'lmas burun diydor uchun o'lmayinmu?

Avliyolar bu olamda gado bo'ldi,
Kechib ahlu iyolidin, sivo bo'ldi,
Jondin kechib diydor uchun, fano bo'ldi,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

Muhabbatning bozorida savdo qilsam,
"Faqr faxri" malomatini anda tortsam,
Ikki olam savdosini ko'zdin solsam,
O'lmas burun diydor uchun o'lmayinmu?

Qul Xoja Ahmad.....

"Mutu qabla an tamutu" o'qub erib,
Haq Mustafo hadisini mahkam tutub,
Diydor uchun o'lmas burun o'lmayinmu?

- 43 -

Dedi olim Qur'on o'shal Tangri so'zi,
Qul ko'nglig'a soldi nazar Haq kunduzi.
Ul maqomni har dam ko'rar ko'ngul ko'zi,
Ko'zum ko'rdi, ko'nglim iqrор qilmayinmu?

Pir kelgon so'ng o'n sakkiz ming olam muqirr,
Yetti qat yer, yetti qat ko'k tasbeh o'qur.
Zaif qulman, o'zum munglug', miskin, faqir,
Bo'ldum oxir, dunyo orqa solmayinmu?

Zaif o'zum yonarqudek qudrat bila,
Majoz o'zum qushdek uchar himmat bila.
Kechti umrum, keldi, ko'rung, navbat bila,
Do'stlarimg'a so'zum yodgor qo'ymayinmu?

Oytadurman Izim Alloh yodi birlan,
Ichim-tashim nurga yorur yodi birlan.
Ehson qildi Alloh kunduz fazli birlan,
Tashim guhar xaridorga sotmayinmu?

Zaif o'zum Izim Haqni kalomina,
Ko'z ochibon boqma dunyo haromina.
Kekurdilar mayi ishqing o'tog'ina,
Kirib anda hazor doston oytmayinmu?

Na berurlar oxiratda qurug' so'zga,
Qilmish fe'ling uyrulmasun yordin o'zga.
Uzoq safar kelib turur emdi bizga,
Keyin qoldim ul karvong'a yetmayinmu?

Xulqliq qilib yig'lag'uncha kuysang kerak,
Egri bo'lub yuruguncha o'lsang kerak.
Qul Xoja Ahmad, tavba birla o'lsang kerak,
Asal yanglig' ul dam zahrin totmayinmu?

- 44 -

Subhon Izim xos ishqini qildi in'om,
Oshiq bo'lub pok ishqida kuymayinmu?
O'zdin o'zga talablarni qildi harom,

Banda bo'lsam yalg'uz o'zin suymayinmu?

Qayu banda yalg'uz suysa podshoh qilay,
O'n sakkiz ming olam ichra ifsho qilay,
Xaloyiqlar toji, saroy insho qilay,
Bu so'z eshitib onga jonim bermayinmu?

Haq taolo oshiqdarg'a berdi xil'at,
Jon berorda yog'ib o'tti obi rahmat,
Oshiqdarni har mo'yida ming xosiyat,
Mehnat tortib xosiyatlar ko'rmayinmu?

Alloh aydi: "Rahmatimdin ishq yarattim",
Oning uchun oshiqdarni ko'b yig'lattim,
Dardu balo, mehnatlarga bel bog'lattim,
Belim bog'lab ishq yo'lida o'lmayinmu?

Oshiqdarg'a va'da qildi diydorini,
O'zi bilur diydor uchun bemorini,
Tunlar qotib ko'b yig'lag'on bedorini,
Bedor bo'lub Haqqa qulluq qilmayinmu?

Dunyo talab harislarni bandam demas,
Ro'zi mahshar yo'ldin ozsa yo'lg'a solmas,
Suvsab, chanqab dod aylasa, qo'lin olmas,
Dunyo tebib oxiratni suymayinmu?

Xojam aydi: "Chin bandaga beroy ulush,
Sharti uldur manga sori qilsa yurush,
Nafsdin kechib shayton bilan qilsa urush...
Nafsdin kechib riyozatda so'lmayinmu?

Rahmatimdin umid tutsang, sahar turg'il,
Kecha yotmay, kunduz yig'lab Haqni tobqil,
Ondin so'ngra arig' bo'lub nafsni tebgil...
Nafsni tebib Haqqa qulluq qilmayinmu?

Sirot kechmay banda bo'lsang, qah-qah kulma,
Jannat kirmay bu dunyoda xurram yurma,
Diydor ko'rmay yig'lamaqni zinhor qo'yma",
Munda yig'lab oxiratda kulmayinmu?

Essiz umrum Haqqa yonmay bejo ketti,
Muhabbatning jomin ichmay vaqtim yetti,
Kimga oytib, kimga yig'lay, boshim qotti,
Nadomatda sochu soqol yulmayinmu?

Osiy, jofiy qulung ichra man gunahkor,
Gunohimni afu aylasang, o'zung G'affor!

Rahmat bilan aybim yobsang, oting Sattor,
Umid tutub dargohinga kelmayinmu?

Haq taolo rahmat birlan manga boqti,
Rahmat suyi ko'zlarimdin tinmay oqti,
Oshiq'larg'a ishq chaqmoqin yoqib choqti,
Ishqin o'qub xaloyiqg'a yoymayinmu?

Qulluq ichra odat qilay qilsang qabul,
Yo'qluq ichra ado bo'lsam misli rasul,
Bu olamda hech kim yo'qtur mandek malul,
G'arib bo'lub ostonangda o'lmayinmu?

Lutfu karam ehson qildi, bilolmadim,
Shokir bo'lub aning shukrin qilolmadim,
Parvonadek ming tasadduq bo'lolmadim,
Parvonadek kuyub axgar bo'lmayinmu?

Tun saharlar bedor qildi yig'lasun deb,
Yoshin to'kub ishqqa belin bog'lasun deb,
O'rtab-kuyub yurak bag'rin dog'lasun deb,
Dog'in olib Haq qoshig'a bormayinmu?

Vahdoniyat daryosidin xabar berdi,
Alloh o'zi Hodiy bo'lub yo'lg'a soldi,
Do'zax ichra qolmasun deb qo'lum oldi,
Jonu dilim ondog' Haqqa bermayinmu?

Alloh aydi: "Jonni berdim toat qilg'il,
Yuz ming balo sanga solsam toqat qilg'il",
Mani izlab yig'lamaqni odat qilg'il,
Balosig'a sobir bo'lub yurmayinmu?

Haq taolo salom aydi kuygonlarga,
Qonlar to'kub ikki ko'zin o'yg'onlarg'a,
Jonni jong'a payvand qilib yurgonlarga,
Xanjar olib ko'zlarimni o'ymayinmu?

Haq partavi kimga tushsa, dono qilur,
Ko'ngli yorub botinlarin bino qilur.
Ma'rifatni oytib o'zin go'yo qilur,
Go'yo bo'lub Haq yo'llarin oymayinmu?

Salom aydi do'stlarig'a Haq mehribon,
"Munda yig'lang, oxiratda qilay xandon".
Haq yo'lida oshiq'larni joni qurbon,
Bu so'z eshtib yuz ming jonim bermayinmu?

Man daftari soniy oydim dardga darmon,

Biru borim bandam desa qolmas armon.
Harna qilsa, O'zi qilur, Haqdin farmon,
Farmonida hozir bo'lub yurmayinmu?!

Qul Xoja Ahmad, bu dunyoda beg'am o'tdung,
Haqdin qo'rqmay tong otquncha ko'pub yotding.
Dunyo tilab Haq zikrini toshlab otding,
"Tubu ilayh" o'quy-o'quy o'lmayinmu?!

- 45 -

O'lum elchisi keldi,
yarog'ing nega qilmassan?
Soqol-soching oqorub,
yarog'ing nega qilmassan?

Taningda qolmadi quvvat,
vujuding borchasi zahmat,
Alardin olmayin ibrat,
yarog'ing nega qilmassan?

O'lumni elchisi keldi,
sango emdi xabar berdi,
Sango na bo'ldi, kelib
yarog'ing nega qilmassan?

Qamug' yoronlaring ketti,
ko'rsatti bo'yini tutti,
Kelib yer qo'ynida yotti,
yarog'ing nega qilmassan?

Bu dunyoni nega suydung,
g'alat qilding, xato qilding,
Qani uqbog'a na qilding,
yarog'ing nega qilmassan?

Bu tandin joning olmoqqa,
malak keldi oyirmoqqa,
Sani qo'yimas dam urmoqqa,
yarog'ing nega qilmassan?

Qul Xoja Ahmad, na ish qilding,
o'zung asragu qilding,
Bu dunyo jirkanib yig'ding,
yarog'ing nega qilmassan?

- 46 -

Shaki yo'qtur, qiyomat kun kelur, do'stlar,
"La uqsimu bi yavmil-qiyamah" deb oytmadimu?
O'zin boqiy, o'zgalarni foniy biling,
"Kullu shay'in halikun" deb oytmadimu?

Jumla jonlar yer qo'ynig'a oxir kirgoy,
Mangu, boqiy Ug'on Izim o'zi qolg'oy.
Zamona oxir bo'lsa, ko'k yorilg'oy,
"Izas-sama'un-shaqqat" deb oytmadimu?

Qiyomatning alomati bisyor kechgoy,
Kalomulloh ma'no ketib, xati o'chgoy.
Bulut kukrab, yer tebronib, tog'lar ko'chgoy,
"Yavma tarjifur-rojifah" deb oytmadimu?

Alloh bilur kimga rohat, kimga azob,
Ug'on Izim qozi bo'lub so'rg'oy hisob.
Vo hasrato, banda nechuk bergoy javob,
"Yavma yaqumul-hisab" deb oytmadimu?

Qul Xoja Ahmad oytur tun-kun, yo Rab, sani,
Zor yig'lag'il ishqing bilan tuni-kuni.
Topar banda yursa doim istab sani,
"Fatlubni tajidni" deb oytmadimu?

- 47 -

Dunyo suymak xatolarni boshi turur,
Ul Mustafo bizni ogoh qilmadimu!?
"Al-faqru faxri" teyu Tangri rasul(i),
Ug'onidini darvishlikni olmadimu?..

Qo'ymadi Mustafodek necha yoron,
Abu Bakr, Umar, Ali, bilgil, Usmon.
Taxti birla uchor erdi ul Sulaymon,
Bu o'lum changaliga olmadimu?

Umar erdi dini islom yo'lin ochg'on,
Ali erdi kofirlarning bo'ynin chobqon.
Sheron ilgi birlan (Xaybar) bobin ochqon,
Ul ham ajal sharobidin totmadimu?

"Fatubu ilalloh" g'a bo'yunsung'il,
Ma'siyatg'a boqmag'il, ko'zing yumg'il.
Nasuhdek olam ichra oting qo'yg'il,
Tilaklik qul tilagini olmadimu?

"Alastu birabbikum" demish vaqtda,
Ahd qilib "qolu balo" dedim Haqqa.
Agar sen tonar bo'lsang al-miysoqa,
O'rnung saning jahannamda bo'lmadimu?

Ug'onim fosiqlarg'a urdi masal,
"Ulaika kal an'om balhum azall".
To'rt ayog'liq chorpolardek yurur alar,
Telim erlar andin ibrat olmadimu?

Olam faxri Kabutarga masjid degon,
Muhammadning hazratidin bol tilagon.
Ushru zakot bergil desa xo'b ko'rmagon,
Dunyo uchun dinin yelg'a sotmadimu?⁷

Sig'mas Qorun mol(i) aning yobon yozi,
Olam ichra mashhur turur aning so'zi.
Dunyo molin yig'ib olsa to'ymas ko'zi,
Bir ovuch tufroq birla to'ymadimu?

Er ul bo'lur o'lmas burun molin bersa,
Qorun turur o'shal kishi g'ofil tursa.
Yalg'uzgina shumlug'idin o'shal Iso,
To'rtu(la)nchi ko'kda yalg'uz qolmadimu?⁸

Qul Xoja Ahmad, bedor bo'lg'il toat qilib,
Telim yozuq ishlaringdin ibrat olib.
Ishonmag'il yigitlikka fasod qilib,
Telim ochilib qoytib yana suymadimu?

- 48 -

Ayo do'stlar, ketmak uchun munda kelduk,
Kelib ketmak boisini bildingizmu?
Asli vatan uldur, munda musofirsan,
Savdo uchun kelib savdo qildingizmu?

Karvonboshi xabar berdi kulli jong'a,
Savdo qil deb buyurdilar har qayong'a,
Savdosini qildi ziyon ko'b nodong'a,
Sudu ziyon qilg'onini bildingizmu?

Oqil qullar savdosini qildilar taxt,
Savdosini qilg'on qullar bo'lur nekbaxt.

⁷ Muhammad alayhissalom Kabutar degan boy odamga «masjid qur, xayru ehson qil, zakot ber» deganlarida, u qabul qilmagan ekan.

⁸ Rivoyat qilinishicha, Iso alayhissalom samoga ko'tarilganlarida egnilarida dunyo matosidan birgina igna bo'lgan ekan.

Bozorini qilib bog'lar yuklarin saxt
Tayyor bo'ldi, siz ham tayyor bo'ldungizmu?

Sardori karvonboshi qilsa xabar,
Savdo qilg'on, ozuq olg'on qilur safar,
Yuk tongug'lig' shodu xandon (yo'lg'a tushar),
Jahdu jadal qilib yukni tongdungizmu?

Ba'zi nodon kirdi bozor oldi do'kon,
Hamroh bo'ldi ul nodong'a anda shayton,
To qurug'lig' o'lturdilar shodu xandon,
O'shal do'kon dunyo erur, bildingizmu?

Savdo qiloy desa shayton qo'ymas, bilgil,
Oytur anga qo'yg'il bugun, tongla qilg'il.
Umrung uzoq, dam g'animat, ishrat qilg'il,
Oytur anga, ishrat qilib to'ydungizmu?

Bu so'z birla naqdi umrin qo'ldin bergoy,
Umrung bo'ldi bu do'kondin chiqqil degoy.
Vo darig' deb qo'lin tishlab afsus yegoy,
Savdo uchun emdi afsus yedingizmu?

Bu holatda amir karvon kelgoy yetib,
Yurugil deb asl vatan hukmin oytib.
Savdo qilmay muncha o'tdung netak yotib,
Ozuq olmay yo'lg'a kirib yeldingizmu?

Qul Xoja Ahmad, savdo qilg'il bozor o'tmay,
Umrung kuni bitmas, ajal kuni yetmay.
Nogahon(da) ajal kelib yaqong tutmay,
Ajal kelur vaqtin, do'stlar, bildingizmu?

- 49 -

Ayo shayxo, toliblarga yo'lni ko'rguz,
Shariatning bayonini qilmasmusan?
Tariqatda qulovuzsiz yo'lg'a kirsan,
Haqiqatning yo'llarini oytmasmusan?

Shayxman teyu ulug' tutding o'zing doim,
Ko'nglung kibru manlik bilan, tiling soim.
Nafsing uchun uzun tunlar turub qoim,
O'qub Qur'on hech o'zungga kelmasmusan?

Shayxman teyu zolimlarga xizmat qilding,
Mulozamat peshay aylab izzat qilding.
Ne'mat bersa joning birla hurmat qilding,

Johil bo'lub zolim sifat bo'lmasmusan?

Ma'ni Qur'on tuz bilmading havo birlan,
Toat qilding xalq ichinda riyo birlan,
Zangor bosg'on ko'ngul yo'qtur ziyo birlan,
Ma'no o'qub riyo qurin solmasmusan?

Faqir bo'lub malomatni to'sha qilg'on,
Dunyo solur oxiratni pasha qilg'on.
Dil ayvonin xilvat qilib go'sha qilg'on,
Ondog' erning xizmatida bo'lmasmusan?

Qul Xoja Ahmad, kimga oyding ushbu so'zni,
Xo'b bilursan, hech bilmassan rohi tuzni.
Bilur qarib yo'l bilguchi qulovuzni,
Gardi poyin qaro yuzga surtmasmusan?

- 50 -

Umrung o'tti, ayo g'ofil, zoe' munda,
G'aflat ko'zin ochib bedor bo'lmasmusan?
Yotur yering tor lahaddur yalg'uz go'rda,
O'lmas burun fikrin munda qilmasmusan?

Ajab yo'ldur borur yering, xatar bisyor,
Qaroqchilar doim anda turur tayyor,
Himmat qilib bu dunyodin aylab guzor,
Oxiratning yarog'ini qilmasmusan?

Yurdung doim shodu xurram, surur birlan,
Mag'rur bo'ldung hoyu havas, g'urur birlan,
Yeding shubha-haromlarni makruh birlan,
Do'zax ichra jazosini tortmasmusan?

Mo'min degon bo'lur doim tafakkurda,
Fikr aylab zikrin oytur uzoq tunda,
Bo'lmas manlik bir zarrae vujudinda,
Ondog' erni etogini tutmasmusan?

Aro yo'lda paydo bo'lur ikki manzil,
Ondog' qulg'a qilg'il munda joning sabil,
Solg'oy sani yaxshi yo'lg'a yori qobil,
Xizmat qilib jannat mulkin olmasmusan?

Jon olg'oni bir kun kelur malakul-mavt.
O'lmas burun o'lum birla bo'lg'il ulfat,
Uzoq yo'lg'a ozuq olg'il - tort riyozat,
Izzat raxtin sotib, xorliq olmasmusan?

Oshiq bo'lsang, malomatdin qilg'il vatan,
G'am tig'idin zaxm aylasun mulki badan,
Ham ochilsun botiningda turluk chaman,
Jondin kechib diydorini ko'rmasmusan?

Rohat topar mehnat sori qadam qo'yg'on,
Zoe' qo'ymas xizmat qilsang piri mug'on,
Xizmat qilmay da'vo qilsang bari yalg'on,
Qul Xoja Ahmad, pir oldida o'lmasmusan?

- 51 -

Ayo do'stlar, bu yo'llardur qorong'uluq,
Shayton yo'lin o'zdin yiroq solmasmusan?
Band etibon shayton sani gumroh qilur,
Haq qoshida yuzi qaro bo'lmasmusan?

Tama' qilma xojaman deb eshiklarda,
Aql yo'qtur ixlos qilg'on kishilarda.
Sharmu hayo ketti ulug'-kichiklarda,
Oxir zamon nishonasin bilmasmusan?

Shayxman teyu ma'rifatni qildi bayon,
Zohir-botin, avval-oxir qilsa ayon.
Shunqor yanglig' ruhi aning qilsa tayron,
Mundog' bo'lub murid yo'lg'a solmasmusan.

Tuni-kuni toat qildi Sayyid abror,
Yemay-ichmay yoshlig'ida yaxshi kirdor.
Ummat uchun qayg'u birla bo'ldi bedor,
Rasululloh tab'iyatin bilmasmusan.

Tong otquncha ikki ayoq tamom shishti,
Oto-ono, Ibrohim⁹din taqi kechti.
Tilab ummat qayg'u birlan aqli shoshti,
Ayo shayxo, ko'rub ibrat olmasmusan?

Qul Xoja Ahmad, bu yo'llarni oson bilma,
Haq rahmati bisyor yetib mag'rur bo'lma.
Xavfu rajo ichra turg'il, ko'ngul qo'yma,
Qahr ichinda lutfin anglab yurmasmusan.

- 52 -

⁹ Muhammad alayhissalomning ota-onalari va farzandi Ibrohimdan ajralganlariga ishora.

Na muhabbat ermiş,
man o'torimni bilmasman,
Shaydo qildi ishq mani,
qoyda borg'um bilmasman.

Kuyor bag'rim toshlari,
oqor ko'zum yoshlari,
Ayo Haqning do'stlari,
qoyda borg'um bilmasman.

O't na bo'lur yolinsiz,
suv na bo'lur jilosiz,
Mani dardim davosiz,
izlab doru tobmasman.

Dardim bilar tabib yo'q,
holim so'ror rafiq yo'q,
Mandek munglug' g'arib yo'q,
mungu zorim oymasman.

O'tlarni suv o'chirur,
bu o't suvni kuydurur,
O'tlar o'ti bu erur,
yalg'on teyu oymasman.

Kim kish kiyar, kim chopon,
kim podshohdur, kim cho'pon,
Kim tuz yurur, kim yamon,
muni aslo bilmasman.

Qul Xoja Ahmad, haqirman,
yozuqumni o'qurman,
Do'stum guhar, faqirman,
faqirliqdin tonmasman.

- 53 -

Yo ilohim, ishqing solib oshiq etgil,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.
Oshiq bo'lsang, ayo tolib, mehnat tortgil,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Mehnat tortgon oshiqlardin Xudo rozi,
Oshiqlarni Arshga yetgoy, bil, ovozi.
Ul oshiqdin Alloh o'zi bo'ldi rozi,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Ayo tolib, oshiq bo'lsang, bo'zlab yurgil,

Dargohiga yetgung oxir izlab yurgil,
San sirringni nodonlardin asrab yurgil,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Oshiqlarni ko'zlaridin qoni oqar,
Ko'zni qonin ko'rub anda ma'shuq boqar.
Ma'shuq o'zi oshiqlarg'a o'tlar yoqar,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Alloh suygon oshiqlari ingrab yurar,
Oriflarni suhbatig'a o'zin urar.
Mehnat tobsa oshiqlari javlon qilar,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Oshiqlarni ma'shuq o'zi chorlag'usi,
Qoydasan deb, qoydasan deb ingrang'usi.
Alloh dardin tortib oshiq bo'zlag'usi,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Alloh suygon oshiq tongla Buroq minar,
Buroq minib mahshargohda javlon qilar.
Huru qusur ko'zlamaslar, diydor tilar,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Mahshargohda oshiqlarni bo'ynida g'ul,
G'ul toqilg'on oshiq ishi Haqqa maqbul.
Ul oshiqqa Alloh o'zi ko'rsatur yo'l,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Maloyiklar zanjir toqib olib yurgoy,
Ul oshiqni ahvolini Alloh so'rgoy.
Allohimga oshiqligi maqbul bo'lgoy,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Mehnat tortgon oshiqlarni Alloh suydi,
"Kel beri" deb ul oshiqqa sharob berdi.
Sharob ichgon oshiqlarni Alloh suydi,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

Qul Xoja Ahmad, oshiqlarga o'zungni qot,
Kecha-kunduz mehnat qilib alamlar tort.
Oriflarni bozorida o'zungni sot,
Tongla mahshar oshiqlarni Alloh chorlar.

- 54 -

Oshiqlarga Tangrim o'zi qilg'oy rahmat,
Qabr ichra partav solib qilg'oy shafqat.

Jannat kirib, diydor ko'rub, ayshu rohat,
Lutfu karam ato qilib yurur bo'lg'oy.

Oshiqqlari qoyda borsa xilvat istar,
Erga hojat ermas yaxshi bolin bistar.
Haqni topmay yig'lab yurub bo'lub muztar,
Ishq bog'ida navo qilib yurur bo'lg'oy.

Oshiq kuyor, jondin to'yor, Haqni sevor,
Alloh uchun dunyo, uqbo taloq qo'yor.
Bag'rin teshib, boshdin ayoq qong'a bo'yor,
Oshiq o'zi yakto bo'lub yurur bo'lg'oy.

Ey yoronlar, ishq elini somoni yo'q,
Davo so'rmang, ishq dardini darmoni yo'q.
Bu yo'llarda oshiq o'lsa, tovoni yo'q,
Jonin tandin judo qilib yurur bo'lg'oy.

Joni judo o'tda kuygoy tani o'zga,
Kimni ko'rsa, izin olib surtor ko'zga.
Hikmat o'qub, tolib bo'lub, yetsa so'zga,
Aqlu hushin dono qilib yurur bo'lg'oy.

Bulhavasni tani kuysa, joni kuymas,
Ani uchun ishq qadrig'a yetib bo'lmas.
Yaxshilarni suhbatidin bahra olmas,
Rizqi duo riyo qilib yurur bo'lg'oy.

Bu olamdin sivo qilg'on Alloh o'zi,
Ey ummatlar, Haq Mustafo oyg'on so'zi.
Ro'zi mahshar ravshan bo'lg'oy xalqg'a yuzi,
Dillarini safo qilib yurur bo'lg'oy.

Chin oshiqqlar tirik o'lg'on joni bejo,
Parvoz qilib uchay desa saxlar Xudo.
Ichmish-emish, talablari dardu balo,
Ishqin boshqa balo qilib yurur bo'lg'oy.

Qul Xoja Ahmad, darvish bo'lsang, bedor bo'lgil,
Javru jafu, dardu mehnat, g'am istagil.
Yuz ming balo boshg'a tushsa, ingronmagil,
Alloh o'zi jafu qilib yurur bo'lg'oy.

- 55 -

Haqni tobgon devonalar behush so'zlar,
Dardu holat paydo qilib yurur bo'lg'oy.
Maqomlari baland maqom, Arshni ko'zlar,

Xalqqa o'zin rasvo qilib yurur bo'lg'oy.

Eldin qochib tog'u cho'lni qilg'oy vatan,
Cho'llar aro hamrohlari zog'u zag'an.
Ketor bo'lsa churuk egni anga kafan,
Tuyur vahshiy hamroh qilib yurur bo'lg'oy.

Mundog' bo'lmay jon ma'shuqin tanib bo'lmas,
Bu yo'llarni uqbasi ko'b, oshib bo'lmas.
Jondin kechmay vahdat maydin totib bo'lmas,
May no'sh etib, samo' qilib yurur bo'lg'oy.

Jononani tobgon kishi o'zi bilmas,
Omi xalqi tolib bo'lsa, qochib kelmas.
Yuz ming nosih bo'lsa, andin pandin olmas,
Elga o'zin gumroh qilib yurur bo'lg'oy.

Yuz ming oshiq kuysa-yonsa bo'lur xurram,
Haq yodini har kim oytsa bo'lur hamdam.
Ro'zi mahshar diydorig'a bo'lur mahram,
Joni imon fido qilib yurur bo'lg'oy.

Alloh uchun jonin bergon zoe' qolmas,
Ikki olam anga bo'ston hargiz bo'lmas.
Chin oshiqni sirri nihon xalq bilolmas,
Ko'z yoshini guvoh qilib borur bo'lg'oy.

Oshiq o'lmas, qurbi so'lmas, ishq javon,
Xalq ichida og'zi xandon kuyar pinhon.
Cho'llar kezib bo'zlab yurur Haq lomakon,
Haq ishqini sano qilib yurur bo'lg'oy.

Ishq bog'ini kezgon oshiq o'zin bilmas,
Kecha-kunduz mastu hayron o'zga kelmas.
Go'sha istar xaloyiqqa ulfat bo'lmas,
Haq vaslini fano qilib yurur bo'lg'oy.

Chin dardliklar dardsizlarni ko'zga ilmas,
Zohid, obid, soliklarni tilga olmas.
Qayda ko'rsa ishqsizlarni nazar qilmas,
Chin dardlikka davo qilib yurur bo'lg'oy.

Oshiqnlarni bilgonlarin xalq bilolmas,
Huru g'ilmon jumla malak xayl kelolmas¹⁰.
"Saqohum rabbuhum"ni orzu qilmas,
Diydorig'a vafo qilib yurur bo'lg'oy.

¹⁰ teng kelolmas.

Huru qusur an-tahurdin olib kelgoy,
Rizvon malak qadah sunub, ta'zim qilg'oy.
Oshiqlari ko'zin yumub behush bo'lg'oy,
"Voshuqo!", deb qir ichinda yurur bo'lg'oy.

Haq tomosha qilib, anga rahmat qilg'oy,
Nur ichinda partav solib, shafqat qilg'oy.
Yetmish fariq maloikni ulfat qilg'oy,
Lutfi karam ato qilib yurur bo'lg'oy.

- 56 -

Odam o'g'li o'lgusi,
er ostig'a kirgusi,
Kim yaxshidur kim yamon,
anda ma'lum bo'lg'usi.

Munda o'zin bilgonlar,
Haqqa qulluq qilg'onlar,
Haq yo'lig'a kirgonlar,
yorug' yuzluq bo'lg'usi.

Manman, qulman degonlar,
er yuziga kelgonlar,
Harom-harish yegonlar
bir-bir javob berg'usi.

Munda o'zin bilmagon,
nasihatni olmagon,
Besh vaqt namoz qilmag'on,
anda rasvo bo'lg'usi.

Agar oqil bo'lsangiz,
nasihatni olsangiz,
Besh vaqt namoz qilsangiz,
anda foyda bo'lg'usi.

Qullug' qilg'il qulig'a,
kirgil Haqni yo'lig'a¹¹,
Yorliqog'on qulig'a,
hurlar qarshu kelgusi.

Haqdin farmon bo'lg'onda,
Azroil jon olg'onda,
So'rug'-savol qilg'onda,

¹¹ «Qulga xizmat qilish» so'zini ikki xil ma'noda tushunish mumkin: biri – ustoz, murshidga xizmat qilish, ikkinchisi – insonlarning xizmatida bo'lish.

anda hayron qolg'usi.

Hayron bo'lmas ul kishi,
oqsa ko'zini yoshi,
Haq bilan bo'lsa ishi,
javob oson bo'lg'usi.

Toat qilg'il qishu yoz,
Qul Xoja Ahmad, bo'l gudoz,
Yuzi qaro benamoz,
anda rasvo bo'lg'usi.

- 57 -

Shariatning sharoitin tark etmayin,
Tariqatning ishlarini ado qilsun.
Tariqatda parhez qilib taqvo qilg'on,
Ko'rub, bilib, halolidin judo qilsun.

Haqiqatning daryosidin guhar olg'on,
Ma'rifatning maydonida javlon qilg'on.
Kuyub-pishib ich bag'rini o'tqa solg'on,
Ondog' oshiq alif qaddin duto qilsun.

Qiyomatning shiddatidin motam qursang,
Nav tolibdek halqa ichra o'zung ursang.
Qiyomatning shiddatidin na'ra tortsang,
Mahshargohda ko'z yoshini guvoh qilsun.

Ushbu yo'lg'a kirgon oshiq jondin kechor,
Jondin kechib shavq sharobin to'yo ichor.
Rihlat qilsa churuk egnin kafan bichor,
Faryod urub eshiklarda sado qilsun.

Qiyomatning shiddatini bilmagonlar,
G'arib, faqir ko'rsa ko'zga ilmagonlar.
Amri ma'ruf, nahy munkar qilmag'onlar,
Xos bo'zurglar sani na deb duo qilsun?!

Haq zikrini oyg'onlarni dushman tutqon,
Manlik qilib yaxshilarni bosib o'tgon.
Halol-harom farqin qilmay olib yutqon,
Ul fosiqni dilin na deb safo qilsun.

Takabburu manlik bilan havo qilg'on,
Xalq ichinda harna qilsa riyo qilg'on.
Kecha-kunduz dunyo uchun savdo qilg'on,
Ul bandani oxiratda gado qilsun.

Xalq ichinda tasbeh qo'lg'a olib yurgon,
Shayxmen teyu nodonlarg'a va'zin oyg'on.
Nazrin olib kelgoymu deb qarab turg'on,
Pir ul turur zohir, botin safo qilsun.

Kecha-kunduz Haqdin qo'rqub turg'on kishi,
O'zin bilur o'zga bilan yo'qtur ishi.
Ondin so'ngra nurg'a to'lur ichu tashi,
Haqdin qo'rqub ko'zda yoshin ravon qilsun.

Qulman teyu Haq amrini qilmag'onlar,
Nasihatni quloqig'a olmag'onlar.
Sudu ziyon bo'lg'onini bilmagonlar,
Ul fosiqlar Haqqa na deb vafo qilsun.

Hikmat eshtib, yig'lamag'on odam emas,
Ko'ngli qattig', ko'zi aning namlig' emas.
Beshak biling, dini aning mahkam emas,
Qon yig'lag'il, ko'zing yoshi davu qilsun.

Ayo g'ofil, nodon bilan ulfat bo'lma,
Nodonlarni suhbatig'a o'zung urma.
Haq qahridin qo'rqub yig'la hargiz kulma,
Qul Xoja Ahmad oshiqларdek navo qilsun.

- 58 -

Haq taolo tavfiq bersa himmat qilib,
Saharlarda tinmay yodin oyg'um kelur.
Junbush qilib a'zolarim dard aylasa,
Tavba qilib hazratig'a yong'um kelur.

Tolib bo'lub, ixlos qilib yo'lg'a kirsam,
Bedor bo'lub, Haq diydorin to'yo ko'rsam,
Parvonadek sham'in ko'rub o'zum ursam,
Yo'q ersa tiriklikni otqum kelur.

Oshiqلarni davosidur Haqni yodi,
Zokirlarni murodidur Haq diydori,
Kecha-kunduz yig'lab qilur Haqqa dodi,
Chin dardlikdin dardu mehnat tortqum kelur.

Tariqatga kirgon oshiq Haqni izlar,
Na so'zlasa hol ilmini so'zin so'zlar,
Saharlarda yodin oytib Arshni ko'zlar,
Boyaziddek bir kun o'zum sotqum kelur.

Haqiqatni daryosig'a cho'mg'on oshiq,
Ul daryodin guhar olib chiqqon oshiq,
Guhar olg'on dargohig'a bo'lur loyiq,
Loyiq bo'lub guhar olib chiqqum kelur.

Fano bo'lub bu dunyodin yig'lab o'tsam,
Haq sharobin ichorman deb tashna ketsam,
Shibliy yanglig' oshiq bo'lub, samo' qilsam,
Mundog' bo'lub shavq sharobin ichgum kelur.

Qul Xoja Ahmad, oshiqlardek jondin kechgil,
Jondin kechib shavq sharobin to'yo ichgil,
Toliblarga hikmat oytib, durlar sochqil,
Piri mug'on etogini tutqum kelur.

- 59 -

Ayo do'stlar, tavakkulni qilichini,
Belga bog'lab yo'lg'a qadam qo'yg'um kelur.
"La taqnatu" rahmatidin umid tutub,
Mavaddatning gulzorinda yelgum kelur.

Oshiqlari javlon qilor ul maydonda,
Ilon qamchi qilib minor ul arslong'a,
Sir so'zini oytib bo'lmas har nodong'a,
Sir so'zini donolarg'a oyg'um kelur.

Orif bo'lub oshiq bo'lsa dono ketor,
Ondog' oshiq diydor uchun jonin beror.
Ondog' qulg'a tongmi otor, kunmi botor,
Tuni-kuni tinmay zori qilg'um kelur.

Nishonasi uldur, ani rangi sorig',
Ondog' kishi bu dunyodin bo'lur forig'.
Mosivodin yig'ib, o'zni ko'ngli yorig',
Ma'rifatlar anga raxtin sotqum kelur.

Ayo do'stlar, tariqatda bozor ko'rdum,
Raxtim tobib ul bozorda do'kon qurdum.
G'ofil ko'nglum, o'zum anda bedor bo'ldum,
Ro'zi bersa, tun-kun savdo qilg'um kelur.

Oshiqlari O'zi birla bozor qilur,
Johil qullar mo'min ko'nglin ozor qilur.
G'ofillardin Xudo, rasul bezor bo'lur,
Hozir bo'lub, Haq zikrini oyg'um kelur.

Sidq birlan g'ofil hargiz tavba qilmas,

Essiz umrin g'ofil kechrur hargiz to'ymas.
Foniy umrung ming ishonsang boqiy bo'lmas,
Tavba teyu tavba to'nin kiygum kelur.

Qul Xoja Ahmad, kechti umrung, g'ofil bo'lma,
Nafsing so'zin qilibon botil yurma.
Jahd etibon tun-kun zinhor johil yurma,
Hozir bo'lub, Haqqa qulluq qilg'um kelur.

- 60 -

"Yo Ahmadu, abdi" degon Subhon Izim,
Bordur ani sharbatlari sonsiz telim.
Oshiq qullar ichsun dedi ani Mavlim,
Oshiq bo'lub ul sharbatdin ichgum kelur.

Kecha-kunduz ushbu jondin oshiq bo'lmas,
Oshiq'larni ko'zda yoshi hargiz tinmas.
Jon ayasa yaxshi yo'lg'a kirsas bo'lmas,
Jondin kechib jononag'a borg'um kelur.

Himmat qurin mardonlardek belga bog'lab,
Mansur sifat jondin kechib dorda o'ynab.
Oshiqlar(dek) suhbat ichra qonlar yig'lab,
Subhon Izim dargohiga borg'um kelur.

Qoldin kechmay hol tilini bilsa bo'lmas,
Muhabbatni sharobidin ichsa bo'lmas.
Ma'rifatni bozoriga kirsas bo'lmas,
Qoldin kechib bo'ston ichra kirgum kelur.

Oshiq bo'lmay vafo nayni cholsa bo'lmas,
Hozir bo'lmay Haq zikrini oytsa bo'lmas.
Changu rubob sozlarini tuzsa bo'lmas,
Sozin tuzub hamdu sano oygum kelur.

Sadaf yanglig' ishq o'rnida guharlaring,
Mo'min qulga yaqin turur rahmatlaring,
Oshiq qulga rohat turur zahmatlaring,
Mehnat tortib, Xojam, sanga borgum kelur.

Oshiq'lari har go'shada g'avg'o qilur,
Qatra-qatra ko'z yoshini daryo qilur,
Ul daryoda ishq guhari sonsiz turur,
G'avvos bo'lub ul guhardin olgum kelur.

Qul Xoja Ahmad, uzun tunlar uyg'oq bo'lgil,
Johillardin doim yiroq qocho ko'rgil,

Ko'z yoshingni sorig' yuzga socho ko'rgil,
Yoshim sochib hamdu sano oyg'um kelur.

- 61 -

Haq taolo habibi, yo Mustafo Muhammad,
Dardliklarni tabibi, yo Mustafo Muhammad.
Izhor qildi Odamg'a, Odamdin to Xotamg'a,
Nuri to'ldi olamg'a, yo Mustafo Muhammad.

Mahbubi pok sirdon, matlubi shohi mardon,
Maxdumi kulli inson, yo Mustafo Muhammad.
Me'roj yo'lig'a oshqon,..... dek ulashqon,
Ummat uchun talashqon, yo Mustafo Muhammad.

Yetim qoldi otodin ham mehribon onodin,
Taqdir bo'ldi Xudodin, yo Mustafo Muhammad.
Yetim boshin siladi, teva bo'ldi Muhammad,
Jonni jong'a uladi, yo Mustafo Muhammad.

Yetti yoshar yosh o'g'lon, dur qadrini bildi,
Olti yong'oqqa sotti, yo Mustafo Muhammad.
Teva bo'ldi "af" dedi, ummatini tiladi,
Jabroil yetib keldi, yo Mustafo Muhammad.

Bu dunyoni suymadi, farcha nong'a to'ymadi,
Haq qullug'in qo'ymadi, yo Mustafo Muhammad.
Tilamadi otosin ham mehribon onosin,
Qildi ummat duosin, yo Mustafo Muhammad.

Tangri(si)g'a talabgor, kecha-kunduz yig'lar zor,
Bo'ldi ummatga muxtor, yo Mustafo Muhammad.
Muhit daryoga tushti, Arshi a'lo(ni) oshti,
Mavlosiga rozlashti, yo Mustafo Muhammad.

Shariatni so'zladi, tariqatni izladi,
Haqiqatni ko'zladi, yo Mustafo Muhammad.
Sabr ayladi qanoat, taqvo aylab qilovat.
Kecha-kunduz ibodat, yo Mustafo Muhammad.

Ichib kavsar suyini, uzub jannat gulini,
Izlab ani yo'lini, yo Mustafo Muhammad.
Qul Xoja Ahmad, qil toat, tinmay oytgil salovot,
Rasululloh bo'lg'oy shod, yo Mustafo Muhammad.

- 62 -

Ayo do'stlar, yurak bag'rim bo'ldi kabob,
Ishqsiz odam ishq qadrini bilgon bormu?
Tuni-kuni g'urbat tortib ishq yo'lida,
Bevosita Haq diydorin ko'rgon bormu?

Toshqin turgon daryolardek qaynab yurgon,
Dunyo molin ko'rub, anga mag'rur bo'lg'on.
Hoyu havas, moumanlik da'vo qilg'on,
Qorun yanglig' dunyo molin ko'rgon bormu?

Ishq shiddati boshqa tushsa oshiq bilar,
Begonalar toshlar otib anga kular.
Devona deb boshin yorib qong'a bo'yar,
Mansur yanglig' ishq dorig'a mingon bormu?

Oshiq Mansur "Analhaq" deb yoshi oqti,
Chiltan birla hamroh bo'lub qabug' qoqti.
Yurak bag'ri kabob bo'lub erib oqti.
G'or ichinda chiltanlarni ko'rgon bormu?

Shayx Shibliy samo' qilib doim yurdi,
Taxtu baxtin tashlab Adham do'kon qurdi,
Parvonadek sham'in ko'rub o'zin urdi,
Parvonadek axgar bo'lub kuygon bormu?

Layli teyu sahrolarda Majnun o'tti,
Laylini ko'rgan zamon hushi ketti.
Hayron bo'lub, sarson bo'lub, boshi qotti,
O'tgon oshiq eranlarni ko'rgon bormu?

Shirinni deb tog'lar qazib oshiq Farhod,
Shirinni ko'rgon zamon qildi faryod.
Aqlu hushin taroj qilib berdi barbod,
Oshiq bo'lub o'lmay turub o'lgon bormu?

Zunnun Misriy o'z shahridin chiqib ketti,
Shayx Boyazid yetmish yo'li o'zin sotti.
O'zin bilmay vola bo'lub boshi qotti,
Ondog' erlar da'vosini qilg'on bormu?

Ibrohim o'z o'g'lini qurbon qildi,
Ismoil diydor teyu jonin berdi.
Ko'zin ochib Haq jamolin hozir ko'rdi,
Ismoildek Haq jamolin ko'rgon bormu?

Ko'b oshiqlar bu dunyodin o'tub ketti,
Go'ruston manzilig'a borib yetti.
Ahlu iyol, xonumonin toshlab otti,
Ibrat olib qizil yuzi so'lg'on bormu?

Qul Xoja Ahmad, dardsiz o'tti umrung, angla!
Xizmat qilib, eranlarni so'zin tingla.
Nadomatda yoshing to'kub, tinmay yig'la,
Munda yig'lab oxiratda kulgon bormu?

- 63 -

Bu g'aribliq dushvor ermish, ayo do'stlar,
Hech kim kelib, g'arib holin so'rg'on bormu?
Tuni-kuni g'urbat tortib ishq yo'lida,
Ichi kuyub, hasrat birla to'lg'on bormu?

G'urbat ichra kechor ermish g'arib holi,
Hech qolmadi ko'ngul ichra qilu qoli.
Har bir kunda o'lor ermish yuz ming yo'li,
Namozu shom, g'arib holin so'rg'on bormu?

G'ariblig'da yurdum man ayshi noxushg'a,
Dushvor ermish takya, yostuq anda boshg'a.
Munglug' bo'lub oto-ono qorindoshg'a,
Rahim qilib, g'arib holin so'rg'on bormu?

Qorindoshlar hasratinda bo'ldum xarob,
Yurak-bag'rim kuyub-yonib bo'ldum kabob.
G'ariblarg'a rahm aylasang, ko'btur savob,
Ayo do'stlar, bu dardimg'a davo bormu?

Davom o'rtor ko'ring, mani g'urbat o'ti,
G'ariblig'da topmadim man halovati.
"Man mota g'ariban" deb hadis oytti,
"Faqod mota shahidan" deb o'lg'on bormu?

G'ariblig'da yururdum man g'urbat tortib,
Malomatlar birla xalqdin so'z eshtib.
Tengi to'shum ko'ngul yorutub majol tortib,
Diydor uchun jonin fido qilg'on bormu?

Diydor uchun jonin fido qildi ersa,
Tuni-kuni Haq zikrini aydi ersa,
Qul Xoja Ahmad, bu g'urbatga tushti ersa,
Eshiting, do'stlar, o'lmaslikka imkon bormu?

- 64 -

Oshiqqlarning so'rog'i, sodiqlarning yarog'i,
Anbiyolar charog'i, xoksor bo'lg'on Muhammad.

O'zin solib mehnatga, turluk-turluk zahmatga,
Osiy, jofiy ummatga, kavsar bo'lg'on Muhammad.

Otodin yetim qolib, o'zini g'amga solib,
Xadicha molin olib, chokar bo'lg'on Muhammad.
Rozi bo'lg'on qazoga, rozin oytgon Xudoga,
Ko'kdin kelgon baloga, sobir bo'lg'on Muhammad.

Himmat qurini bog'lab, yurak bag'rini dog'lab,
Sahar vaqtida yig'lab, bedor bo'lg'on Muhammad.
Haqni qullug'in qilib, Haq amrini xalqqa oytib,
Kofir, juhudni qo'rqutub, ajdar bo'lg'on Muhammad.

Anbiyolar xotami, sir-asrori mahrami,
Miskinlarni hamdami, yodgor bo'lg'on Muhammad.
Kunduz ro'zayu namoz, kechasi ajzu niyoz,
Tilab ummatni qish-yoz, muztar bo'lg'on Muhammad.

Shomu sahar yig'lar zor, ummat uchun dilafkor,
Xalqi olamg'a yodgor, yaksar bo'lg'on Muhammad.
Miskinlarg'a yor bo'lg'on, (ummat) tilab zor bo'lg'on,
Bolsizlarg'a (bol) bo'lg'on, shahpar bo'lg'on Muhammad.

Munglug' bo'lg'on muztarga, hozir bo'lg'on gumrohga,
Yetim bo'lg'on g'aribga, sarvar bo'lg'on Muhammad.
Qul Xoja Ahmad miskindur, miskinlardin ma'no so'r,
Miskinliq koni huzur, basar bo'lg'on Muhammad.

- 65 -

Tong otquncha g'aflatdaman hayron qolg'on,
Yo Mustafo! Ilgim oling yo'lda qoldim.
Vo hasrato ichu tashim isyon to'lg'on,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Ummat bo'lub ummat ishin qilolmadim,
Bedor bo'lub Haq yo'lig'a kirolmadim.
Yalg'on ummat xizmatida bo'lolmadim,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Saharlarda jonim qiynab, qon yig'lamay,
Alloh oytub, qonlar yutub, zor ingramay.
Yelib-yugurub, eranlardin sir anglamay,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Yo Muhammad, yomon qulni mahrum qo'ymang,
Osiy, jofiy ummatlarni yo'lda qo'ymang.
Ro'zi mahshar osiylardin yuz o'girmang,

Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Banda bo'lsam, yalg'uz Haqni suymasmudim?
Ummat bo'lsam, yo'lg'a qadam qo'ymasmudim?
Qonlar to'kub, ko'zlarimni o'ymasmudim?
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Ummat debon hech uxlamay o'tti rasul,
Osiy, jofiy ummat uchun bo'ldi malul.
Haq taolo qilg'oymu deb bizni qabul,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Qiyomatda termulturg'oy ummat degil,
Mag'zi sirrim qoynag'onda qo'lum olgil.
Ojiz qulung yo'l odoshsa, yo'lg'a solgil,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim

Gunohimg'a tog'u toshlar toqat qilmas,
Tarso, juhud, kofir mandek gunoh qilmas.
Haq qoshinda sharmandaman hech kim bilmas,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Ro'za, namoz qazo qilib, Haqni bilmay,
Yaxshilarni xoki poyi bo'lub yurmay.
Eranlarni duosini munda olmay,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Yo Muhammad, gunohimdin sharmandaman,
Yo Muhammad, ilgim oling, darmondaman.
Yaxshi toat qilolmadim, armondaman,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Bu dunyoda qilmishlarim fisqu fujur,
Ummat debon lutf etmasa sadru sudur.
Ul sababdin borsam sori ahli qubur,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Ummatman deb lof urorman qoni amal?
Alloh uchun man qilmadim hargiz jadal.
Otim ummat, qilg'on ishim jumla zarar,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Qul Xoja Ahmad, amalim yo'q qayon boray?
Piri mug'on xizmatida ko'ksun yoray.
Taqsir oytib kecha-kunduz hozir turay,
Yo Mustafo! Ilgim oling, yo'lda qoldim.

Ayo do'stlar, tun-kun tinmay zikrin oying,
Zikrin oytib qullug'inda bo'lmoq kerak.
Qulluq qilib takbir oytib suhbat qursa,
Harna bori bo'lsa Haqdin ko'rmak kerak.

Ishqqa qadam qo'yg'onlari murod tobt,
Kimni ko'rsa sirrin ko'rub aybin yobti.
G'arib bo'lub yaxshilarni izin o'bt,
Shomu sahar xizmatida turmoq kerak.

Muhabbatni sharobini ondin ichib,
Manmanlikni qilg'onlardin yiroq qochib.
Har kim kirsam ushbu yo'lg'a jondin kechib,
Xoki poyin ko'zlariga surmoq kerak.

Yo'lg'a kirgon eranlardin yo'lni so'rmay,
Harna kelsa rozi bo'lub Haqdin ko'rmay.
Ijozatsiz yo'lg'a qadam qo'yub yurgay,
Ishq do'konin yozib anda qurmoq kerak.

Ushbu yo'lg'a kirgon tolib bo'ldi oqil,
G'aflat birla kuyub-yonib bo'lmas oqil.
Umrin zoe' kechurgonlar bo'ldi johil,
Ishq lashkarin tutub mudom qarmoq kerak.

Sahrolarda chorzarb urub zikrin boshla,
Hoyu havas, moumanlik yiroq tashla.
Kecha-kunduz takbir oytib tinmay ishla,
Zikrin oytib sidqi birla turmoq kerak.

Bahr ichinda odam nafsi javlon qilur,
Ochlig'idin..... tursa afg'on qilur.
Dunyo tilab din ishini vayron qilur,
Yilon yanglig' halqumidin qirqmoq kerak.

Qul Xoja Ahmad, nafsdin ulug' balo bo'lmas,
Yeru ko'kda to'ma bersang hargiz to'ymas.
Tufroq bo'lub yo'lda yotsang, kofir o'lmas,
Piri mug'on xizmatida turmoq kerak.

- 67 -

Orif uldur, Haq amrini pos aylasa,
Mosivodin nafsin yig'ib xos aylasa.
Shariat hama besh hurufdur rost aylasa,
Ondin so'ngra tariqatga kirmoq kerak.

Tariqat hama besh hurufdur, agar bilsang,
Ta'ayyun bilib, sharoitin ado qilsang.
Besh ko'chasin sayron qilib, yeldek o'tsang,
Ondin so'ngra haqiqatga kirmoq kerak.

Ul ham besh harf yaxshi bilsa Haqqa yetar,
Moumanlik zamiridin beshak ketar.
Bilsa qilsa, ibodatga yo'qtur xatar,
Ma'rifatning maydoniga kirmoq kerak.

Ul besh huruf maydonida javlon qilur,
Zohir botin betavaqquf nolon qilur.
Yetti a'zo ko'zlarini katon qilur,
Murshid bo'lub, irodatga kirmoq kerak.

To'rt maydonni bo'stonida na ishlar bor,
Oytsang, ado bo'lmas anda demishlar bor.
Har damida yuz ming shayx(din) yemishlar bor¹²,
Mundog' in'om lazzatini bilmoq kerak.

Bu yo'llarni tay qilmayin murshid bo'lsa,
Fosiq, johil murid bo'lub, qo'lin olsa.
Mundog' af'ol tongla anda mardud bo'lsa,
Mahshargohni xalqi tamom kulmoq kerak.

Besh kun o'tar dunyo uchun qo'lin olsa,
Ko'rub-bilib nafs uchun o'tqa solsa,
Yo'l tobmag'on nazrin olib qo'lin olsa.
Vo hasrato, nadomatlar demoq kerak.

Qul Xoja Ahmad, bu hikmatni nechuk ayding,
Bir harfini bilmay o'zung xalqqa yoyding.
Rost yo'llardin botil yo'lg'a erta yonding,
Xavf-xatar ichra nechuk etmoq kerak.

- 68 -

Oshiqqlar maydonida ilmi hikmat bilinur,
Eranlarni domig'a shunqor, lochin ilinur,
Ming nafasni bir nafas, qilsa himmat qilsa shavq,
Sir eshigi ochilib, jumla arvoh ko'runur.

Sahar bo'lsa yo'l olar, sir ichinda sir ko'rub,
Ondog' suhbat qilg'onlar, beixtiyor bilinur,
Qutb ul-aqtoq darvishlar, xos suhbatga kelurlar,
Alar bo'lg'on suhbatda shavq bisyor bo'lunur.

¹² yemish – ma'naviy ozuqa ma'nosida.

Suhbat baror tobqoylar ul darvishlar kelgonda,
Kimga nazar solsalar, qulfi dili ochilur,
Halqa ichra Haq yodin, oytib tildin qo'ymaslar,
Tug'yon qilib ruhlari lomakong'a ulanur.

Ul suhbatda eranlar halqa (ichra) o'lturur,
Kimga nazar qilsalar, qulfi dili ochilur,
Harchand alar o'lukdur, zohir ko'zga ko'rinmas,
G'oyibdurlar va lekin botin ko'zga ko'runur.

Sen saqlasang odobni, eranlarni oldida,
Bilgil, alar qoshida sonsiz ma'no bilinur,
Darvishlarga ixlos qil, bergil alarg'a qo'lung,
Har kim kirsang bu yo'lg'a, tahqiq domg'a ilinur.

Ishq domig'a tushmag'on, sir ma'nosin bilmagon,
Dunyo mehrin qo'ymag'on, tongla rasvo bo'lunur.
Qul Xoja Ahmad Yassaviy, tinmay emdi yig'lag'il,
Ko'z yoshingni oquzsang, tongla borsang, bilinur.

- 69 -

Malul bo'ldi bu ko'ngullar, ayo do'stlar,
Tinglasangiz rozin sizga ochorbizo.
Vafosi yo'q yalg'onchidur ushbu dunyo,
Ko'ngul kezib boqiy so'zni ochorbizo.

Ug'on Izim ushbu jong'a qildi farmon,
Bo'yunsunmay taqdirga, anga nadur darmon,
Oqshom tushub sahar bo'lsa ko'chor karvon,
Ul karvonni so'ngin olub ko'chorbizo.

Bizdin burun barcha karvon ko'chub turur,
Boqib tursak bizga navbat yetib turur,
Malak ul-mavt qadah sharbat tutub turur,
Navbat kelsa ul sharbatdin ichorbizo.

Telim nodon erman teyu tuzdi bo'rklik,
Er ul bo'lur iymonini qilsa ko'rkluk,
Qildin yingichka, qilichdin tez Sirot ko'fruk,
Ug'on Izim ro'zi qilsa kechorbizo.

Necha yoqsang, yonmas chirog' yog'in yerda,
Jonlar chiqib tanlar yotur qaro yerda.
Dil chirog'i shu'la uror oshiqlarda,
Ruh bo'lubon bilmam qayon uchorbizo.

Yaqin erur ushbu o'lim ermas yiroq,
Er ul bo'lur oxiratg'a minsa Buroq,
Necha boqsang, oqibat ul o'chor chirog',
Ul chirog'dek bir dam yonib o'chorbizo.

Vo darig'o, o'tti umrum o'ynab-kulub,
Oh urarmen nadomatda qonlar yutub,
Qul Xoja Ahmad, bu hasratdin jonim kuyub,
Ko'z yoshini sorig' yuzga sochorbizo.

- 70 -

Ayo do'stlar, shunqor qushum uchurdum man,
Qanot qoqib qaysi taraf ravon bo'ldi.
Gahi gahi orqasidin unday qoldim,
Davr olibon ko'zlarimdin nihon bo'ldi.

Ayoq bog'in mahkam tutmay qochurdum man,
Silab-siyfab tobin tobmay uchurdum man.
Nadomatda qoldi umrum kechurdum man,
Emdi maning ishim ohu fig'on bo'ldi.

So'rog' so'rsam topilg'oymu o'shal qushum?
Topilmasa dushvor erur maning ishim,
Hasratinda tinmay oqor ko'zda yoshim,
Emdi maning qilg'on sudum ziyon bo'ldi.

Pirim madad qilsa, qayta qo'lg'a olsam,
Har bir yungin ko'zlarimg'a surma qilsam.
Yaxshi toblab qoz, o'rdakka qorshu solsam,
Bihamdilloh emdi sohib Qur'on bo'ldi.

Mundog' tuhfa ilgingdadur, qo'yma zinhor,
Ayoq bog'in mahkam tutub turg'il bedor.
Oxir bir kun ko'rsatgusi sango diydor,
Diydor ko'rgon qulni o'rni jinon bo'ldi.

"Allohumma yo molik ar-riqob" o'qub,
Ozodlig' baroatini izlab topib.
Tavba debon egri yo'ldin rostqa qoytib,
Tavba qilg'on qullar anda mehmon bo'ldi.

Qul Xoja Ahmad, o'zung g'ofil, aqling zoyil,
Amaling yo'q, dunyo sori ko'nglung moyil.
Bul ayoqing ostidadur chohi Hobil,
Yiqilurin bilgon kishi omon bo'ldi.

- 71 -

To'ldi umr paymonasi,
man yig'lamay kim yig'lasun?!
Shayton ko'ngul hamxonasi,
man yig'lamay kim yig'lasun?!

Qilmas nasihat hech kishi,
isyon bila bo'ldi ishim,
Mundog' kechib yozuq ishim,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Qottig' gunoh bo'ldi ishim,
jahannamda bo'ldi yerim,
Oxir g'azab qilsa Karim,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Qur'on xatin ko'rmas ko'zum,
oyat-hadis ermas so'zum,
Qulman desam, yalg'on o'zum,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Na mundadur ro'za-namoz,
na xayr, ehsonu niyoz,
Yo'q haqiqat, xayri niyoz,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Nafsim mani o'tqa solur,
har lahza tandin jon olur,
Dardim davo tobmay qolur,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Shayton g'animdur mango,
nechuk aylay yo Rabbano,
Yo Rab, sig'inurman sango,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Yigitlik quvvati ketti,
qariliq navbati yetti,
Keldi yaqin margi ajal,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Tutqoy o'lum jomi sharob,
xonumon qilg'on xarob,
Yo hasrato, alal-abad man yig'lamay,
kim yig'lasun?!

Agar yuz yil muhlat berur,
ajal oxir qorshu kelur,

Jong'a qaro kunlar solur,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Dunyo ishi(dur) bir sori,
nafsım erur (dushman) bori,
Uqbo erur hasrat yeri,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Qildim base, fisqu fujur,
qoldim netay mahrumu dur,
Ko'nglumda yo'qtur zarra nur,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

Haqdur Karim yo akram,
Qul Xoja Ahmad, yema g'am,
Darmondalik dambadam,
man yig'lamay, kim yig'lasun?!

- 72 -

Ka'ba sori ketor bo'lduq inshaalloh,
Ey yoronlar, yaxshi qoling, to ko'rguncha.
Qoyda borsoq Alloh yodi bizga hamroh,
Ey yoronlar, yaxshi qoling to ko'rguncha.

Ketoy dermiz xonumondin judo bo'lub,
Ahlu iyol, xonumondin sivo bo'lub,
Dunyo uqbin toshlab, bahri Xudo bo'lub,
Ey yoronlar, yaxshi qoling to ko'rguncha.

Yo'lg'a qadam qo'yoy dermiz Haqni izlab,
Yeru ko'kda, oyu kunlar Haqni izlab,
Arshu Kursiy, Lavhu Qalam Haqni izlab,
Ey yoronlar, yaxshi qoling to ko'rguncha.

Ahlu iyol, xonumondin judo bo'lub,
Sivo etib, xotunlarni mehrin berib,
Safar qilduq vasli uchun jondin bezib,
Ey yoronlar, yaxshi qoling to ko'rguncha.

Arsh istasang, mo'min qulni ko'ngli ichra,
Ishq tilasang, mo'min qulni ko'ngli ichra,
Ko'ror bo'lsang, mo'min qulni ko'ngli ichra,
Ey yoronlar, yaxshi qoling to ko'rguncha.

Ayb etmangiz, Haqni izlab yurodurmiz,
Xosiyatlik Ka'ba sori borodurmiz,
Xo'blar ko'rub, yo'lda ibrat olodurmiz,

Saharlarda turub yig'la,
 ibodatg'a beling bog'la,
Imoningni arig' saqla,
 bo'lursan obdor¹³ emdi.

Bu dunyo zavqidin kechgil,
 muhabbat jomidin ichgil,
Boridin bir yo'la kechgil,
 yurursan shohsuvor emdi.

Xaloyiq barchasi o'tti,
 bori yer qo'ynig'a yetti,
O'g'ul-qizin yetim etti,
 buzuldi ro'zgor emdi.

Xoja Ahmad Yassaviy, izzat –
 tun-kun yutgoni hasrat,
Saharlar tortibon mehnat,
 qila ko'r gashti kor emdi.

¹³ obdor – sersuv: «imoningni pok saqlasang, dunyo va uqboda xayrli samarasini ko'rasan» ma'nosida.

YANGI TOPILGAN HIKMATLAR HAQIDA

Xoja Ahmad Yassaviyning "Devoni hikmat"i qadim-qadimdan xalqimiz tomonidan ko'p o'qilgan kitoblardan biri bo'lgan. Devon turli asrlarda turli joylarda bir qancha kotiblar tomonidan ko'chirilgan. XIX-XX asrlarda Toshkent, Kogon, Qozon, Istanbul kabi shaharlarda toshbosmada chiqarilgan. Oktyabr inqilobidan keyin esa Ahmad Yassaviy ijodi qatag'on qilinishi bilan xalqimiz "Devoni hikmat"dek buyuk bir asarni o'qishdan mahrum qilingan. Lekin xorijda, ayniqsa, Turkiyada Ahmad Yassaviy ijodiga qiziqish va uni o'rganish ishlari to'xtab qolmadi. Shuning natijasi sifatida 1983 yil doktor Kamol Eraslonning "Devoni hikmat"dan sochmalar" kitobi nashr etilgan¹⁴. Qayta qurish va oshkoralik davri boshlanishi bilan yurtimizda ham Ahmad Yassaviy hikmatlarini o'qib-o'rganish, nashr ettirish va ommaga yetkazishga urinish boshlandi. Buning samarasi o'laroq 1991 yil adabiyotshunos Ibrohim Haqqul tomonidan nashrga tayyorlangan "Ahmad Yassaviy. Hikmatlar"i kitobxonlarga yetkazildi¹⁵. Bu kitobga K.Eraslon nashri asos qilib olingan. Oradan bir yil o'tar-o'tmas Rasulmuhammad Abdushukurov ham "Devoni hikmat"ni nashr ettirdi¹⁶. Bunga esa 1836 yilda bosilgan Qozon nashri asos bo'lgan. So'ng "Sharq yulduzi" jurnalida, "Yassaviy kim edi?" kitobida hikmatlardan namunalar e'lon qilindi¹⁷. Ta'bir joiz bo'lsa, "Devoni hikmat" shu tariqa yangi hayotini boshlagan edi. Qardosh Turkiyada doktor Hayotiy Bije¹⁸, Yusuf Azmun¹⁹, Moskvada turkmanistonlik A.Ovezovlar tomonidan "Devoni hikmat" chop etildi²⁰. Sayramlik tarixchi Mirahmad Mirxoldoro'g'li va turk olimi professor Metin Oqar yangi topilgan Yassaviy hikmatlarini e'lon qildilar²¹. Qozog'istonlik Dayraboy Serikboyo'g'li Qozon nusxasiga asoslanib "Devoni hikmat"ning arab alifbosidagi nashrini xalqqa taqdim qildi²².

Shuni aytish kerakki, bu nashrlardagi hikmatlarning ko'pchiligi bir-biriga o'xshaydi, bir-birini takrorlaydi. Lekin bizgacha yetib kelgan "Devoni hikmat" qo'lyozmalari varaqlansa, ko'p yangi hikmatlarga ham duch kelish mumkin. Biz bir qancha qo'lyozma va ksero nusxalardan ularni ajratib, bir joyga jamladik. Bular: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti²³, Hamid Sulaymon nomidagi sobiq qo'lyozmalar instituti²⁴, Alisher Navoiy nomidagi Adabiyot muzeyi²⁵, Alisher Navoiy nomidagi Til va adabiyot instituti Mumtoz adabiyot tarixi bo'limi kutubxonasi²⁶, Istanbul hokimiyati Otaturk nomidagi kutubxona fondi²⁷, Qo'qon adabiyot

¹⁴ Ahmed-i Yesevi, Divan-i Hikmet'ten Secmeler. Haz. Prof. Dr. K.Eraslan, Ankara, 1983.

¹⁵ Ahmad Yassaviy. Hikmatlar. Nashrga tayyorlovchi, so'zboshi va izohlar muallifi I.Haqqulov. Toshkent, 1991.

¹⁶ Ahmad Yassaviy. Devoni hikmat. Nashrga tayyorlovchi R.Abdushukurov. Toshkent, 1992.

¹⁷ A.Bozorov, T.Qoraev. «Hikmatlar kulliyoti»dan//Sharq yulduzi, 1992, 1-son, 3-19-b; Yassaviy kim edi? (Maqolalar va hikmatlardan parchalar), to'plab nashrga tayyorlovchi va so'zboshi muallifi B.Do'stqoraev. Toshkent, 1994.

¹⁸ Hoca Ahmed Yesevi. Divan-i Hikmet. Haz. Dr.H.Bice, Ankara, 1993.

¹⁹ Hoca Ahmed Yesevi. Divan-i Hikmet. Yay. haz. Y.Azmun, Istanbul, 1994.

²⁰ Xoja Axmad Yassaviy. Xikmatlar (chapa tayar. A.Ovezov) Moskva, 1992.

²¹ M. Mirxoldoro'g'li, M. Oqar. Xoja Ahmad Yassaviyning yangi topilgan hikmatlari. Istanbul, 2002.

²² Xoja Axmet Iassau. Diuani xikmet. Baspag'a dayindag'an D.Serikbayuli, (mas'ul muharrir S.Rafiddinov). Almati, 2001.

²³ Dubl. № 1757 (U), № 3764 (Y), № 4700 (P), № 5716 (R), № 6874 (O)

²⁴ № 998 (S), № 7077 (T)

²⁵ № 178 (N)

²⁶ G nusxa

²⁷ № K-598 (B)

muzeyi²⁸, Sayramlik Otaxon Azlarxon²⁹, Qo'qonlik Ahmadxon hoji³⁰larning xususiy kitob jamg'armalari va shaxsiy kutubxonamizdagi "Devoni hikmat" nusxalaridir³¹.

Albatta, bunda ham mualliflik masalasini uzil-kesil hal qilish mumkin emas. Chunki qaysi qo'lyozmaga e'tibor qilinmasin, ularda Yassaviy izdoshlari tomonidan yangi hikmatlarning qo'shilganligi, ayrimlari tahrirga uchraganligini payqash uncha qiyinmas. Lekin biz ularni tanlashda yassaviylik ta'limoti va mafkurasiga, hikmatlardagi ruhiy mohiyat va irfoniy talqinga alohida ahamiyat berdik.

"Devoni hikmat" joriy nashrlarining kitobxonlar qo'liga yetib borganligi quvonarli holdir, albatta. Biroq bu nashrlarda yo'l qo'yilgan ayrim nuqsonlar, ba'zi o'rinlarda so'zlarning xilma xil yozilish hollari uchraydiki, bular "Devon" matnlari ustida hali jiddiy izlanishlar olib borilishini va yanada mukammal nashrlarini tayyorlash zarurligini bildiradi.

Ma'lumki, matbuotda 1991 yil chop etilgan "Hikmatlar" matni xususida bahs-munozaralar bo'ldi³². Ma'lum bir manbaga tayanmasdan matnga o'z-o'zicha yondoshish va xato ko'rsatish na manbashunoslik, na matnshunoslik talablariga to'g'ri kelmasligini ko'pchilik biladi. Bahsda ko'zga tashlangan birinchi kamchilik ham mana shu edi. Misollarga murojaat etaylik. V. Rahmonov:

*Jafo tortib yaratganga bo'ldi qarib,
G'arib bo'lib uqbolardin oshdim mano, -*

baytida "uqbo" so'zi xato ekanligini ko'rsatadi. "U dunyo, boqiy dunyo" ma'nosidagi ushbu so'z misra mazmuniga muvofiq bo'lmay, uning o'rniga "qaltis dovonlar, o'tish qiyin bo'lgan tog' yo'llari" ma'nosini bildiruvchi "aqaba"ni taklif etadi³³. Birinchidan, "aqaba"da bir bo'g'in ortadi. Ikkinchidan, "Devoni hikmat"ning aksariyat qo'lyozma nusxalarida bu so'z "uqba" shaklida yozilgan. Shu bois:

*Jafo tortib yaratganga bo'ldi qarib,
G'arib bo'lub uqbalardin oshdim mano, -*

tarzida yozilmog'i lozim.

Shuningdek, R.Abdushukurov, K.Eraslon va H.Bije nashrlarida ham ba'zi matniy farqlar ko'zga tashlanadi. Buni birgina to'rtlik misolida olib ko'raylik:

I.Haqqul nashrida:

*O'n beshimda huru g'ilmon qarshi keldi,
Boshin egib, qo'l qovshurib ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin muxsir qildi,
Diydor uchun barchasini qo'ydim mano.*

²⁸ № 7069 (Q)

²⁹ J nusxa

³⁰ Sh nusxa

³¹ A, V, Z nusxalar. Bundan keyin keltirilajak misollarda qo'lyozmalarning (qavsda berilgan) shartli belgilari (A,B,V va hokazo) ko'rsatiladi.

³² V.Rahmonov. Adabiy idrok tantanasi//O'zAS, 1998, 23 yanvar; I.Haqqul. Sanamay sakkiz demaylik//O'zAS, 1998, 20 fevral; N.Jumaxo'ja. Bahsdan maqsad haqiqat//O'zAS, 1998, 10 iyul; I.Haqqul. Bahs ziyosi - to'g'rilik//O'zAS, 1998, 7 avgust.

³³ V.Rahmonov maqolasi

R.Abdushukurov va H.Bije nashrlarida:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin urub, qo'l qovshurub, ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin mazhar keldi,
Diydor uchun borchasini qo'ydim mano.

K.Eraslon nashrida:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin uzub, qo'l qovshurub ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin muhzir keldi,
Diydor uchun barchasini qo'ydim mano.

D.Serikboyo'g'li nashrida:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin urub, qo'l qovshurub, ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin muhzir keldi,
Diydor uchun borchasini qo'ydim mano.

**Mazkur to'rtlik mavjud qo'lyozmalarda
quyidagi shaklda bitilgan:**

N nusxada:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin urub, qo'l qovshurub ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin muhzir qildi,
Diydor uchun barchasini qo'ydim mano.

A,J,D,Ye nusxalarida:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin urub, qo'l qovshurub ta'zim qildi.
Firdavs otlig' jannatidin muhzir keldi,
Diydor uchun barchasini surdum mano.

G nusxada:

O'n beshimda huru g'ilmon qarshu keldi,
Boshin urub, qo'l qovshurub ta'zim qildi.
Firdavs otlig' barchasidin muhzir keldi,
Diydor uchun barchasini suydum mano.

Bizningcha, "muhzir" so'zi "muxsir" ham emas, "mazhar" ham emas, balki qo'lyozmalarda bitilganidek, "muhzir"dir. "Qomusi turkiy"da izohlanishicha, o'zagi "huzur" bo'lgan "muhzir"ning bir necha ma'nolari bor. Chunonchi, 1. Muhzir - mahkama xodimi; muboshir, ya'ni xushxabar keltiruvchi; 2. Mahzar - huzur yeri; buyuk bir zotning huzuri; hozir bo'lish; bir qancha kishilar tomonidan imzolanib, bir oliy maqomga taqdim etiladigan istid'onoma, ya'ni arzi mahzar (Qomusi turkiy, Istanbul, 1317 y., 1302-bet). Demak, "muhzir" ham "mahzar" ham hikmat mazmuniga muvofiq keladi. Xullas, qo'lyozmalarni qiyoslash orqali mavjud nashrlarda yo'l qo'yilgan xatolarni bartaraf etish ham "Devoni hikmat"ning qiyosiy-yig'ma matnini tayyorlash zaruriyatini ko'rsatadi.

Sizga taqdim etilayotgan hikmatlarning ayrimlari bir nechta nusxalarda mavjud bo'lsa, ba'zi birlari faqat birgina nusxadan o'rin olgan. Masalan, "Ishq dardini oshiqlarg'a tuhfa berdi", "Alloh, Alloh, subhanalloh, qayon ketay?", "Orif uldur Haq amrini pos aylasa", "Ishq tajalli qilsa kimni vujudinda", "Keling do'stlar pir xizmatin bayon aylay", "Oshiqlarning so'rog'i, sodiqlarning yarog'i" deb boshlanadigan hikmatlar faqatgina Q nusxada mavjuddir. N nusxadagi: "Oshiqlari qolni o'qub holg'a kirsas", "Avval saning hamding oytov qodir Xudo", "Muhabbatning daryosig'a o'zum ottim" misralari bilan boshlanadigan hikmatlar biz ko'rgan biror nusxada mavjud emas. Bunday misollarni yana ko'plab keltirish mumkin.

Albatta, taqdim qilinayotgan hikmatlarda ham xilma xilliklar, qator matniy noqisliklar, vazniy saktaliklarga duch kelinadi. Ularni iloji boricha to'g'ri o'qish, kotib xatolarini tuzatish uchun matndan tushib qolgan ba'zi misra, so'z, ibora, qo'shimcha va hatto harflarni yordamchi nusxalar ko'magida tiklash va tuzatishga harakat qilindi. Bunday tuzatishlarni bir necha tiplarga ajratish mumkin. Chunonchi:

I. Kotiblar tomonidan tushirib qoldirilgan misra, so'z va qo'shimchalarni tiklash:

1. O nusxada:

*Yetgoymu tirikligim yozu kuzga,
Kelgoy bir kun farmon oliy oxir bizga.*

B,N,P nusxalarda:

*Yetgoymukin tirikligim yozu kuzga,
Kelgoy bir kun farmon oliy oxir bizga.*

2. N nusxada:

*Alloh, Alloh oyto yurgil singsun jong'a,
..... (misra tushgan)*

Keyingi, ya'ni tushib qolgan «Yaratqon Izim Xoliq ul Subhong'a» misrasi A,B,G,Z nusxalar yordamida tiklandi.

II. Kotiblar tomonidan yangilish ko'chirilgan so'zlarni tuzatish:

1. V,U nusxalarda: "*Ilhom aydi Haq taolo rahmatidin*"

O nusxada: "*Ilhom indi Haq taolo rahmatidin*"

V,U nusxalardagi xato O nusxa yordamida "indi" tarzida tuzatildi.

III. Sakta (bir yoki ikki bo'g'in yetishmaydigan) misralarni tuzatish:

1. Y nusxada: "*Ko'btur munda isyon, qilma izhor*"

O,U nusxalarda: "*Ko'btur munda jurmu isyon, qilma izhor*"

Y nusxadai misra "jurmu isyon" shaklida tuzatildi.

IV. Turli variantdagi so'z va misralardan matn mazmuni va ohangiga muvofiq'ini tanlab olish:

1. Y nusxada:

*Ma'siyat daryosig'a g'arqob bo'lub,
Yurumishman shayton birla rafiqa bo'lub.*

U nusxada:

*Ma'siyatni daryosig'a g'ariq bo'lub,
Yurumishman shayton birla rafiq bo'lub.*

Bunda U nusxadagi misra tanlab olindi.

Umuman, Piri Turkistonning axloqiy-tarbiyaviy, falsafiy va ma'rifiy mohiyatdagi fikr-qarashlarini aks ettiruvchi bu hikmatlar ham xalqchil, sodda va ifodasi ravondir. Ularda inson botinini tuzatish, axloqini yuksaltirish, ilm ahliga ehtirom ko'rsatish, Qur'oni karim va hadisi shariflarni mo'tabar tutish, piru ustozlarga nisbatan hurmat bajo aylash, ayni vaqtda nodon va johillardan yiroq turish lozimligi alohida ta'kidlanadi.

Prof. Zakiy Validiy To'g'onning Ahmad Yassaviy hayoti, ijodi va hikmatlar tiliga doir olib borgan tekshirishlarida "Devoni hikmat"ning qadimgi nusxalarida mavjud bo'lib, keyinchalik tahrirga uchragan:

*Maxdumi pokbozi, parvozi shohbozi,
Sohib xuruj g'oziy, chun Arslon emasmu?
Maxmur oldi dilu jon, quydi mayi arg'uvon,
Sulton Sotuq Bug'roxon, piri mug'on emasmu?
Dargohlari kibriyo, islom ochib beriyo,
Sarhalqai avliyo, sohib Qur'on emasmu? –*

misralariga tayanib, Ahmad Yassaviyning Bug'ro Takin Arslon Qoraxon al-G'oziy (1034-1047) bilan nasab jihatidan yaqin bo'lganligini yozadi³⁵. Darhaqiqat, yangi hikmatlar orasidan o'rin olgan yuqorida keltirilgan parchalarni o'qir ekanmiz, Z.V.To'g'onning fikriga qo'shilmaslikning iloji yo'qdir. Zero, hikmatlarda uchraydigan qator qadimiy so'z va iboralar hikmatlarning mualliflik masalasiga birmuncha oydinlik kiritishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, yangi hikmatlar "Devoni hikmat" nusxalari tarkibidagi mavjud hikmatlar hajmini nafaqat kengaytiradi, balki Yassaviy ijod olamini boyitishga xizmat qiladi. Shuningdek, Yassaviy maktabi shoirlarining "Devoni hikmat"ga qo'shilgan she'rlarini ajratish, ularni Yassaviy hikmatlari bilan qiyoslash va tahlil qilishga yordam beradi. Ayniqsa, Yassaviy hikmatlarining qadimiy matnlarini izlashga chorlaydi. Hikmatlarning yangi namunalarini, ular bilan tanishgan o'quvchilarning badiiy-estetik zavqini oshirishga, ma'naviy-ruhiy saviyasini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

"Devoni hikmat"ning qadimgi nusxalari bizgacha yetib kelmaganligi ko'pchilikka ayon. Shu sababli "Devoni hikmat"ning tanqidiy matnini tuzish hozircha imkonsiz. Lekin keyingi asrlardagi qo'lyozmalar, toshbosma nusxalar, yurtimizdagi va xorijdagi nashrlar asosida "Devoni hikmat"ning ishonchli bir yig'ma-qiyosiy (solishtirma) matnini tayyorlash zarurdirki, bunda mazkur nashrning ham yordami tegadi deb umid qilamiz.

Nodirxon Hasan

Onlineda o'qish: <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=364.0>

www.ziyouz.com

2007